חיים גראַדע

מוסרניקעס

###ווידערקול

דער עלולדיקער רעגן רוישט, די וואָלקנס ציִען,
ווי אַן עדה צו אַ הייליקער לוויה.
ס'איז פֿינצטער,און מייַן האַרץ האָט זיך צעשריִען,
ווי אין אַ חורבה אַ פֿאַריאָגטע חיה;
ס'איז פֿינסטער, און מייַן האַרץ האָט זיך צעשריִען
מיטן ניגון פֿון בעל-מוסר רב בחיִי...

געשרייען האָבן פֿון מייַן טיף אַרויפֿגעשטורעמט,
און פֿלאַטערן אַרום מייַן קאָפּ מיט אימה,
שטיי איך אַ געשפּאַנטער, ווי דער וועכטער אויפֿן טורעם,
וואָס האָט דערהערט אין חשכות -- טריט געהיימע...

אָ, נאַקעטער, צעצויגענער געשריי,
אָ, קולות פֿון באַגייַסטערונג, אָ, שטימען האָריקע,
איך גיי אייַך נאָך -- איך גיי
נאָך דער ווידערקול פֿון מייַנע עלול-נעכט פֿאַרזיבניאָריקע...

*

אין קלויז איז ליכטיק, שלעפֿעריק און הייס,
אַ ריח ווי פֿון קינדערישע ווינדעלעך -- אַ פֿייַכטער,
פֿאַרגייען אין געשרייען.
אַ מחנה שפּאַרט זיך דורכן שמאָלן דורכגאַנג פֿון די בענק,
ווי אַ ים דורך פֿעלזן -- צו דעם ברעג,
און האָבן זיי די מזרח-וואַנט פֿאַרשווענקט,
כוואַליען זיי צוריק אין מערבֿ-זייַט אַוועק.
אַ שורה בחורים -- אַ מוטנע וואַסער-רינע,
גיסט זיך דורך דער ברייט, פֿון צפֿון-זייַט -- צו דרום,

און מיטן שם-הוויה אויף די פּנימער די גרינע,
שאָקלט מען זיך ביַי דעם טיש אַריבער מוסר-ספֿרים...

עס קלעטערן צום הימל אויפֿן אייגענעם געשריי -- די זין
פֿון אוקראַיִנע, ליטע, פּוילן און וואָלין...

דער קורצער טראָכנבראָדער האַלט זיך פֿאַר די אויערן,
כאַפּט אין מויל אַ פּסוק, חזירט ים געשמאַק און קייַט :
״הערן האָב איך צוגעהערט פֿרים טוט באַדויערן :
דו האָסט מיך געשטראָפֿט -- און איך בין אַ געשטראָפֿטער״--
לויפֿט ער אום און שרייַט.

אַנטקעגן לויפֿט דער לאַנגער טראָכנבראָדער,
דער טלית-קטן ווירבלט אַרום ים,
זייַן פּנים איז צעקנייטשט, זייַן רעקל איז צעקנאָדערט,
און פֿאַרשמאָדערט איז זייַן שטים.
ער שלייַדערט מיט די הענט, ווי ער וואָלט זיך געטרונקען :
״גייסטו ניט אַרויף -- מוזטו גיין אַראָפּ״,--
איז ער אַראָפּגעזונקען,
און שלאָגט צונויף זיך מיט דעם קורצן קאָפּ צו קאָפּ :
״גייסטו ניט אַרויף -- מוזטו גיין אַרונטער״, --
דער קורצער אָבער איז געזונטער,
שרייַט ער העכער : ״הערן האָב איך צוגעהערט״ ;
זיי שטויסן זיך, ווי הערנער אויף אַ שמאָלן בריק,
ביז ס׳קריכט אין מיטן דורך דער אָסטראָוואָלער, --
וואַרפֿט זיך יעדער אין זייַן זייַט צוריק...

דער אָסטראָוואָלער איז אַ שמאָלער,
מיט צאַרטע הענט, אַ קראַנקן פֿוס און שוואַכן גוף,
אויף דאַרע אַקסלען זיצט אַ קאָפּ אַ קאַנטיקער און גרויסער,
אַ פּיסק -- וואָס פֿרעסט אַ גאַנצן מענטשן אויף ;
אויגן -- טונקעלע און הייסע,
וואָס קוקן פֿון אַ זייַט אויף וועלטישער הנאה, --
באַהאַלט ער אויס זייַן בליק, זייַן קראַנקן פֿוס,
און ווייַזט די קינבאַקן, ווי ביַי אַ חיה-רעה ;
זייַן פּנים קרימט זיך שטענדיק פֿון פֿאַרדרוס,

ווי ער וואָלט אָפּפּילן אין מויל אַ טעם אַ ביטערן,
און ווען ער גייט די בחורים די ייִנגערע פֿאַרביַי,
נעמען קלינגעדיקע שטימען העכער ציטערן.
-- וואַרשעווער --דערלאַנגט ער פֿון אַ זיַיט אַ זאָג, די אויגן אָפּגעווענדט,
צו אַ בחורל, וואָס פּאַטשט פֿאַרדבקעט, כּלומרשט, אין די הענט --
וואַרשעווער, איר האַלט אין איין פֿאַרשפּעטיקן צום דאַוונען,
הײַנט האָט איר פֿאַרזאַמט צום שיעור,
מען וועט אײַך קנסענען מיט חלוך, --
און ער שלעפּט אַוועק זיך צו דער טיר.

ביַי דער קלויזטיר שטייט ר׳ בא, צופּט די באָרד פֿאַרמוחט.
אַ גאַנצן זומער זיצט ר׳ בא אויף אַ בוידעם -- אין התבודדות;
לול קומט ער דעם בית-מדרש אָפּגעבן זײַן כּוח...
דער אָסטראָוואָלער רירט ים אָן, און ר׳ בא מורמלט ווי פֿון חלום:
--וואָס איז אַ מענטש, דער פּשט-- -- --
דער אָסטראָוואָלער איז ניט אויפֿגעלייגט און ענטפֿערט אויפֿן כּל ים:
-- איר מאַכט הײַנט פֿאַר די ייִנגערע אַ אועד?
מען האָט געפֿונען אין דעם ווילנערס קעסטל --
רב בא שפּיצט די קליינע אויגן אויס --
אַ בוך !..
דער אָסטראָוואָלער גייט אַרויס פֿון קלויז
פֿאַרלאַנגווײַליקט, אַ בייזער און אַ מידער.

ר׳ בא איז צו לאַנג געזעסן ביחידות,
שטייט ער, גלאָצט און גולמט, ביז ער גיט אַ צאַפּל -- נעמט זיך דרייען
צווישן שטענדערס, לערנער און געשרייען,
עס גליִען זײַנע ווילדע שוואַרצע אויגן,
ווי ביַי אַ נזיר ערשט געקומען פֿון די מדבר-זאַמדן --
אַנטקעגן קומט ים אָן אַ שטיַיפֿער, אויסגעצויגן,
דוד קאַפּעטקעוויטשער -- דער אויסגעפּוצטער למדן.
ר׳ בא מוסרניק דערפֿילט אַ שׂנאה:

פֿראַנט, דעם טלית-קטן האַלט ער אַ פֿאַרשטעקטן אין די הויזן,
נשטאָט פּיאות טראָגט ער אַ טשופּרינע,
אַ שידוך וויל ער דווקא מיט צען טויזנט;
ער ווײַזט פֿאַר אַלעמען זײַן גרויסן זייגער,
פֿאַרדרייט די ייִנגערע די קעפּ מיט חריפֿהדיקע שאלות,
זיי ווילן בעסער הערן זײַנס אַ פּלפּול אויף אַ רב אייקיווע אייגער,
איידער לערנען מוסר בהתפּעלות...
שולדיק איז דער ראָש-ישיבֿה -- וויל זיך ווײַזן פֿאַר דאַמיר און ראַדן,
אַז ער האָט אויכעט בקיאים אין גאַנץ ש״ס,
אַז זײַנער אַ ישיבֿה-מאַן קען אויך באַקומען נדן.
ר׳ בא, פֿול מיט כּעס,
ציט ווי דראָט זײַן באָרד די פּעכיקע,
ביז זײַנע אויגן שפּיציקע און שטעכיקע,
באַפֿאַלן שלמהלע באַבוניצער - אַ תּמימותדיקע לאַם.
אַ בחורל קיין צוואַנציק יאָר ניט,
האַלט ער אין די הענט זײַן פּנים אײַנגעראַמט,
די אָנגעטערטע אויגן זעען גאָרניט,
און כליפּעט מיט אַ קינדיש ריינער שטימע:
״דער עיקר איז אין מענטשנס לעבן -- אַרבעטן אויף זיך אַליין״
ר׳ בא קוועלט: אַן עולה-טמימע...

אַ ביסל ווײַטער, בײַ דער וואַנט, זיצט כלאַוונע,
שמייכלט קלוג, און לערנט מוסר בהתפּעלות -- שטיל.
אַ קאָפּ האָט ער אַ זעלטענעם, זאָגט תּורה,
זײַן ניגון גייט ניט איבער אין געבריל,
זײַן שטילקייט -- אין אַ מרה-שחורה...
ר׳ בא ברומט: ער האָט אויף אַלץ אַ היתר,
קען פּויליש, איז אַ בעל-טנך,
ער האָט געלייענט בלעטער,
ווייס ער ווערטער וועלטישע אַ סך,
און דער -- זאָל ווערן עס דעם ראָש-אישיבֿהס איידעם?
דער עולם האָט ים, דעם מעצוין, שטאַרק ניט ליב;
ער וועט צוריק אַוועקגיין אויפֿן בוידעם --
קלערט ר׳ בא אָנגעכמורעט, טריב --
אויב דער - וועט ווערן דער בעל-דעה אין בית-מדרש...

ר׳ בא גיט אַ גלעט אַ בחור׳ל פֿון קאָוועל:
-- וואָס זיצט איר, יוסף, אַז דער אייבערשטער מעג זיך
דערבאַרעמען,
צונויפֿגעדרייט פֿאַרמרה-שחורהט, ווי אַן אָבל?
לערנט מוסר -- וועט איר זיך דערוואַרעמען...
מיט אַ מאָל דערזעט ער: ס׳שטייט דער ווילנער בײַ דער בימה,
דערמאָנט רב בא זיך אָן בוך אין קעסטל -- -- --
דאָך שמייכלט ער... און חיים ווילנער הערט אַ זיסע שטימע:
-- וואָס מאַכט איר,ווילנער? -- און אַזוי, גאָר אָן אַ מיין,
פֿאַררוקן זיך צוויי פֿינגער אין זײַן וועסטל:
-- וואָס איז עס, האַ? -- אַ קעמעלע,
דערצו אַ שפּיגעלע מיט אַ באַגילדטן רעמעלע!
פֿײַן, -- פֿאַרקרימט זיך דער בעל-מוסר, און ער גיט צו שטרענג:
-- נאָך מערבֿ מאַכן מיר אַ אועד, -- און פֿאַרשווינדט צעווישן די
באַזעצטע בענק.

חיים ווילנער בלײַבט פֿאַרחושט, --
ער האָט אין גאַנצן ניט געדענקט,
אַז ווען די מאַמע האָט מיט טרערן ים געקושט,
האָט זי אַרײַנגעלייגט אַ קעמל אין זײַן וועסטל-קעשענע.
ער פֿאַלט צו מיט זײַן שטערן צו די בימה-קעפּ די מעשענע --
ערשט איצט האָט ער דערשפּירט ס׳אַר אַ פֿאַרביטענער
ער איז געוואָרן אין דער קורצער צײַט, --
עלנט קוקט ער זיך אַרום, ווי פֿון אַ שיפֿבראָך אַ געליטענער,
אַרויסגעוואָרפֿן אויף אַ ברעג אין וויסטער ווײַט...

און ס׳קלעטערן צום הימל אויפֿן אייגענעם געשריי -- די זין
פֿון אוקראַינע, ליטע, פּוילן און וואָלין...

*

חיים ווילנער אין נאַוואַרעדקער ישיבֿה, שנת תר״ץ. ווי אַלע
בחורים האָט ער אַן אַרבע-כנפֿות ביז די קני געטראָגן, און ר׳ בא
מוסרניק -- אַ ווילדע בוידעמקאַץ, האָט פֿילו אויף די טרוימען
אין זײַן שלאָף געהאַט צו זאָגן...

כאָטש ער איז אַלט געווען קוים צוואַנציק יאָר,
האָט ער -- אַזש בלײַך פֿון ערנסט -- אויסגעזען ווי דרײַסיק;
ער האָט אַ זומפּ אין זיך געפֿונען אויף דער וואָר, און ווי אַן
עכטער מוסרניק אויף זיך געאַרבעט פֿלײַסיק.

ער האָט געהערט, ווי פֿון דער ווײַט -- זײַן בלוט,
אַזוי ווי דאָס גערויש פֿון ווײַטן פֿרילינגדיקן וואַסער;
ער איז געשלאָפֿן אויף אַ קלויזבאַנק אין אַ הוט,
פֿון טאָג געוואָרן אײַנגעהאַלטענער און בלאַסער.

ר׳ בא איז געווען אַ ווילדע בוידעמקאַץ,
און ער -- אַן אַרבע-כנפֿותדיקער פֿילאָסאָף אין אויסגעדרייטע
שיך,
חיים ווילנער אין נאַוואַרעדקער ישיבֿה שנת תר״ץ --
דאָס בין איך...

אַ טויטע האַנט

ס׳איז שטיל אין אויסגעלאָשענעם בעס-מדרש, שטיל,
אין ווײַבערשולכל וויגן זיך אַ הײַפּל שאָטנס
אופֿן באַלקן, אופֿן דיל,
און ס׳הוידען אויף די ווענט זיך טלית-קטנס...

ר׳ בא האַלט אַ האַלב שעה אויסגעשטרעקט אַ טויטע האַנט,
כריפּעט הייזעריק און טרוקן:
חיים ווילנער -- גיט אַ טקיִעת-קף,
קיין מאָל אין אַ ביכל ניט אַרײַנצוקוקן.
איך ווייס: איר זײַט ניט ווי אַ הינערקעפּל שלאַף,
אַ בעל-תּאווה זאָל אײַך גלײַך פֿאַרציִען אין זײַן שלייף;
די ביכלעך זײַנען אָבער חזיר-טריף,
און ווי אַ מענטש זאָל שטאַרק ניט זײַן,
ווערט ער קאַליע פֿון טריף-פּאָסלס,
און איר -- אַנשטאָט צו ווייקן זיך אין ווײַן,
ווייקט איר זיך אין ראָסל...
מען מוז זיך פֿון דער וועלט פֿון ווײַטן האַלטן,

אַ פֿײַערדיק צעגליטע שטאַבע
נעמט מען פֿון אַ לעשטאָפּ אויך אַרויס אַ קאַלטע --
פֿאַרגייט זיך הספּדיק רב בא --
חיים ווילנער, גיט אַ טקִיעת-קף...

און חיים ווילנער אין חבֿרים-קרײַז,
פֿילט ווי ס׳בײַסן זײַנע פֿוסטריט מײַז.

אַנטקעגן ים זיצט כלאַוונע אַ צעשמייכלטער, ווי שטענדיק,
אויף זײַן אויפֿגעראַמטן פּנים איז קיין זאַך ניט קענטיק.
יוסף קאָוולער רירט ניט מיט קיין בֿר,
ער שטאַרט דער מרה-שחורהניק -- אַ קבֿר,
אַ פֿרישע ווונד אַ אָפֿענע.
מיט אויגן פֿײַכט-פֿאַרלאָפֿענע
קוקט שלומהלע באַבוניצער פֿול פֿלאַטערניש
אופֿן ווילנער אין זײַן מאַטערניש.
נאָר דער וואַרשעווער דער טומלער וויגט זיך פֿרום,
אַ רגע פֿאַלט אַראָפּ זײַן נאָז דער שלעפֿעריקער אופֿן טיש,
באַלד טשוכעט ער זיך אויס -- צעמישט
קוקט ער תּמעוואַטע זיך אַרום:
ער וואָלט שוין לאַנג געשלאָפֿן -- גיכער, גיכער,
חיים ווילנער זשאַלעוועט אַ האַנט,
אַ מעשׂה ביכער, --
און זײַן שאָטן ווערט נאָך פֿרימער אויף דער וואַנט...

פּלוצלונג שפּרינגט ר׳ בא אויף,
עס טרייסלט זיך פֿון כּעס זײַן גוף:
-- וואָס איז עס גאָר אין מיטן דרינען,
איך וועל אַ גאַנצע נאַכט דאָ פּטרן?
וואָס מיינט איר, ווילנער, כ׳וועל זיך ביז באַגינען
מיט אײַך מאַטערן?
איר זײַט אַ ייִנגל! -- חיים ווילנער ווערט אַלס בלאַסער.
רב בא שנײַדט אַן אָנגעצונדענער:
-- איר זײַט אַ האַנטעך אַ פֿאַרזײַערטער, אַ כלשער, אַ נאַסער,
אַן אויסגעווישטער, אָפּגעבונדענער,
אַן מתער רשות-הרבים זײַט איר,

אַ מיסטקאַסטן פֿאַר פֿרעמדן מיסט און שטיינער --
דער מת איז בלויז איינער.
איר מיינט, מיר וועלן אייַך דאָ האַלטן ווייַטער?
אַן ערלעכער וואָלט די טריף-פּסולס אויסגעמייקעט;
משמעות, אַז אין אייַך זיצט טיף דער איבל -- -- --
-- מת, מת -- באַמקעט צו דער וואַרשעווער פֿאַרדבקעט.
רב בא מעסט ים אָפּ: זיצט גלייַך,
צדיקל -- מיר קאָנען אייַך!
און ווייכער שוין צום ווילנער: האָט ניט קיין פֿאַראיבל,
מיר ווייסן, איר וועט אייַער האַנט ב׳מת האַלטן,
-- געדענקט, דער יצר-הרע קען זיך אויסבאַהאַלטן.
איר קלערט: איך וועל אַליין זען און דערווייַזן קענען,
אַז די ביכלעך זייַנען גאָרניט, --
זאָג איך אייַך: זיי וועלן אייַך דאָס האַרץ פֿאַרברענען,
פֿריִער אָדער שפּעטער וועט איר זען די נפֿקא-מינה;
איר ווישט זיך און שטייט ווייַטער אונטער אַ צעפֿוילטע רינע, --
די תּורה און די וועלט -- זיי קענען ניט צוזאַמען זייַן,
זייַט-זשע ניט דער הונט, וואָס וויל אויף ביידע חתונות באַווייַזן -
- --
און חיים ווילנער פֿילט, מען נעמט זייַן האַנט אַרייַן,
ווי אין אַ קלעם פֿון אייַזן...

ר׳ בא דרייט זיך אָפּ פֿון ווילנער אָן אַ וואָרט,
ווי אַ שוחט פֿון אַן עוף, וואָס ער האָט אָפּגעשאָכטן.
אַראָפּגעלאָזט די גאַמבע אויף דער באָרד,
די אָרעמס אויף דער ברוסט פֿאַרפֿלאָכטן.
גיט ער זיך אַ קער צו דער באַבוניצער:
-- דערציילט, וואָס טוט איר, שהלוימע, אויף צו מנצח זייַן די גאווה?
עס האָט דער קופּישקער צעבראָכן זייַנע ברילן,
בשעת ער האָט זיך איין מאָל אופֿן גאַס פֿאַרקוקט
מיט טריפֿער תּאווה --
און איר וואָס טוט צו ברעכן אייַער ווילן?

שהלוימע האָט זייַן קעפּל אין די אַקסלען ציטעריק פֿאַררוקט,
ווי אַ לאַם אַ בידנע אין אַ האָגל, --

ר׳ בא, שוין אין מוסרן אַ רגיל,
בלײַבט אַ רגע אַ פֿאַרלאָשענער, פֿאַרטיפֿטער,
באַלד נעמען זײַנע אומהיימלעכע אויגן ווידער גלאַנצן:
-- דער קופּישקער, זאָל בײַשטיין אונדז דער זכות פֿון נפֿטר,
פֿלעגט זיך אָפּגעבן אין גאַנצן:
אַמאָל האָט ער אַ ווינטער זײַנע פֿינגער אָפּגעפֿראָרן,
געטראָגן יעדן טאָג אַ חולה אינעם הקדש עסן --
באַבוניצער, צי פֿילט איר אײַער אייגענעם חסרון,
ווי דער ווייטאָג פֿון אַן אָפּגעהאַקטן פֿינגער,
איר זאָלט אָן אַלע מעלות אײַערע פֿאַרגעסן?
ווען ווילן מיר עס נאַרן, ווען?
פֿאַר וואָס-זשע ווילן מיר זיך דווקא מאַכן גרינגער?
ס׳איז אַ חרפּה פֿאַר מבקשים זיך צו שעמען!
וואָס טוט איר העכער אָנצויאָגן?
וועלדער זײַנען דאָ -- טאָ לאָמיר גיין דאָרט לעבן מיט בטחון!
דער מענטש איז שטאַרק גענוג פֿון אַלץ זיך אָפּצוזאָגן.

אין שלמהס באַקן נעמט דאָס בלוט זיך זאַמלען,
ביז ער קלײַבט צוזאַמען מוט אַרויסצושטאַמלען:
-- איך האָב מײַן פֿוטער אָפּגעגעבן,
און געגאַנגען אָן אַ מאַנטל ביז אין טיפֿן ווינטער -- -- --
אויף ר׳ באס ציינער נעמט אַ שמייכל שוועבן,
פֿאַרמאַטערט שלײַדערט ער אַוועק זײַן קאָפּ אַהינטער:
-- וואָס זאָגט איר, כלאַוונע, צו אַזאַ פּעולה?
באַזאַכט און רואיק ענטפֿערט כלאַוונע:
-- דאָס איז אַ גרויסער פּרט -- נאָר ס׳קען געשען
אַ מענטש זאָל מקריב זײַן דאָס לעבן --
די וועלט זאָל אָבער וויסן עס און זען...
שלמה לאָזט אַראָפּ דעם קאָפּ:
--האָט ווער געוווּסט, אַז איך האָב אויסגעטאָןמײַן פֿוטער?
כלאַוונע ענטפֿערט רויִק אָפּ:
-- מען קען טאָן גוטס -- און דאָך ניט זײַן קיין גוטער...
שלמה ווערט צעטומלט-רויט אַנטשוויגן,
ר׳ בא נעמט זיך אימפּעטיקער וויגן:
-- רב שׂמחה זיסלס משל ווייסט איר דאָך געוויס:
מיר וועלן לויבן עמעצן, וואָס היט אַ קראַנקן,

קריגט ער אָבער פֿאַר זײַן גוטסקייט וואָס ניט איז,
איז ים ניטאָ פֿאַר וואָס צו דאַנקען. --
דערזעט דער ראָש הוועד אין שלמהס אויג אַ טרער,
נעמט ער ים באַרויִקן: באַבוניצער, ס׳איז שווער
צו ווערן אַ מחבר, לײַכטער איז צו ווערן אַמבקר, --
קלעמט זיך ניט, איר שטייט ניט אָפּ פֿון אַנדערע...
כלאַוונע פֿילט דעם שטאָך, זײַן פּנים פֿלאַקערט,
ר׳ בא וואַגט ניט מער.

דער וואַרשעווער דערזעט אַ שעס הכושר,
כאַפּט אַרויס אַ ביכעלע פֿון קעשענע און שרײַט:
-- אײַ, אײַ, האָב איך פֿאַרשריבן אויפֿטועץ אַ סך!

ר׳ בא גיט אַ טאַפּ ים מיט די אויגן פֿון דער זײַט,
און זאָגט מיט אײַנגעהאַלטענעם געבייזער:
-- אַ קאַרליקל האָט זיך צעשריִען ביַי דער נאַכט:
די וויג איז ענג ים, ער געוואָרן איז אַ גרויסער,
האָט מען ליכטיק אין דער גיך געמאַכט,
ערשט -- דאָס קאַרליקל וואָס אַלע מאָל
ליגט צעוואַלגערט אין דער ברייט,
געוואַלדעוועט עס און באַרימט זיך אופֿן כל,--
איר פֿאַרשטייט?..
און ווידער ציט ר׳ בא אויס אַ געלע האַנט אַ האָריקע:
-- יוסף קאָוולער, גיט אַ שבֿועה אייביק בלײַבן מיט
נאַוואַרעדאָק, --
און נעמט אויף זיך קבלות נײַע צו די פֿאַרײַאָריקע.
דער וואַרשעווער ווינקט כיטרע: הע, אַ כאַפּעניש,
ער כאַפּט די יאָלדן, ווי אַ גנבֿ פֿון די פּלאַנקען -- גרעט,
די מבקשים אָבער שטומען מיט האַרץ-קלאַפּעניש,
יעדערער דערמאָנט זיך, ווי מען האָט אין ים אַרײַנגערעדט,
ביז ער האָט צוגעשוואָרן, --
זיי קוקן אופֿן קאָוולער, אויף ׳ב באס טויטער האַנט,
זיי דריקן אָט די טויטע האַנט פֿון כמה יאָרן...

יוסף שטעלט זיך, קוקט זיך אום אין ווײַבערשול,
ווי ער וואָלט הילף געזוכט אין חדר, --

דאָס ווײַבערשולכל איז מיט שאָטנס פֿול,
און יוסף זאָגט פֿאַרייִאושט: כ׳טו אַ נדר
קיין מאָל פֿון ישיבֿה ניט אַוועקצוגיין,
אויף יום-טובֿ ניט צו פֿאָרן אין דער היים -- קיין קאָוועל,
און אין זײַן שבֿועה קלאָגט געוויין,
ווי אין דער ערשטן קדיש פֿון אַן אָבל -- - --

שטיל איז אין בײַנאַכטיקן בת-מדרש, שטיל.
אין ווײַבערשולכל וויגן זיך די שאָטנס
אופֿן באַלקן, אופֿן דיל,
און ס׳הוידען אויף די ווענט זיך טלית-קטנס...

חשבון-הנפֿש

דער שלעפֿעריקער אוועד האָט זיך אין גאַס צעשײַדט.
יוסף קאָוולער האָט זיך אויף אַ באַנק צונויפֿגעדרייט,
ער איז געלעגן אינעם ווײַבערשולכל און געחלומט פֿון דער מאַמען.

ס׳האָט כלאַוונע אַ געערגעטער אַרײַן געשפּאַנט,
ס׳איז פֿריקרע ים געווען, ווען ער האָט זיך דערמאָנט,
אַז ער באַדאַרף מיט דעם פֿאַרקוועטשטן אָסטראָוואָלער נעכטיקן צוזאַמען...

דער אָסטראָוואָלער האָט אַרומגעשפּרײַזט אויף דער קוואַרטיר,
געלייגט זיך -- אויפֿגעשטאַנען ווידער,
ער פֿלעגט אַ קוק טאָן יעדע רגע אויף דער טיר,
אַן אומרויִקער, אַ צעבראָכענער, אַ מידער.
ער האָט געהאָרכט אַ שטאַרער, אַ באַנומענער,
דעם דורשטיקן געוויין פֿון זײַנע גלידער,
געכליפּעט האָט זײַן גוף, אַן אָפּגעצערטער, אָפּגעקומענער,
ווי אַ קינד, פֿאַרלאָזן אין דער נאַכט, --
האָט ער זײַן קאָפּ פֿאַרגראָבן אינעם קישן,
געוואָלט זיך מיט דער פֿינסטערניש פֿאַרמישן --
און אומעטום זײַן הייסן לײַב געפֿונען.

זײַן גוף האָט ים געברענט,
תּאווהקע דמיונות האָבן ים פֿאַרשפּונען,
און אַרײַנגעדרייט צווישן זײַנע קני -- די הענט...

אָ, דער גיהנום האָט אַרויסגעשעאָסן פֿון זײַן בעט אין פֿײַערצונגען,
איז ער ווי פֿון אַ ברענענדיקן הויז אַראָפּגעשפּרונגען,
אַ נאַקעטער גענומען אומלויפֿן אין חדר;
מיט זײַן לײַב אַליין ניט צו פֿאַרבלײַבן --
געשלעפּט אויף זיך מלבושים, קליידער --
און דעם קאַלטן שמייכל פֿון דעם ראָש-אישיבֿהס בת-איחידה
ניט געקענט פֿאַרטרײַבן...

ער האָט אַרײַנגענומען אין די הענט דעם קאָפּ דעם מידן,
אים, דעם עלטסטן, וואָס דער ראָש-ישיבֿה קען זיך ניט אַ ריר טאָן אָן ים,
קען פֿאַרבײַטן כלאַוונע -- עפּעס דאָרט אַ ייִנגל מיט אַ שיינעם פּנים...

די טיר האָט זיך געטאָן אַן עפֿן.
כלאַוונע האָט זיך פֿון ר׳ באס אועד צוריקגעקערט --
האָט ער גערעכנט טרעפֿן
דעם אָסטראָוואָלער אַ צונויפֿגעקאָרטשעטן, פֿאַרגעלט,
זיצן אויף דער ערד?..
דער אָסטראָוואָלער האָט זיך אויפֿגעשטעלט,
דעם מאַנטל ביזן קאָלנער שטאָלץ און בייז פֿאַרקנעפּלט:
-- אופֿן טיש ליגט אײַער חלוק-געלט,
אין עלמערל ליגט ברויט, אין קיך שטייט טיי אין טעפּל,
ער האָט זײַן ברייטע גאָמבע אינעם קאָלנער ביזן מויל פֿאַררוקט
און אַרויס מיט אַן אַרויסגעלאָזטן קאָפּ. --
ס׳האָט כלאַוונע לאַנג נאָך אויף דער טיר געקוקט,
דער שמייכל פֿון זײַן פּנים איז אַראָפּ...

דער אָסטראָוואָלער איז געהונקען דורך די אומעטיקע געסלעך,
געוואַקלט אויף צעדרייטע טראָטואַרן,
געוואָלט מעוואַטל מאַכן זיך -- ווי אַש צעשאַרן;

ווי זײַן קראַנקער הינקעדיקער פֿוס,
איז איצט ים איבעריק זײַן גאַנצער בידנער לעבן, --
דאָס גאַנצע מוסר לערנען איז אַ שטות,
אויב דאָס קען ניט קיין מנוחה געבן.

דער אָסטראָוואָלער האָט זיך אָפּגעשטעלט פֿאַרוווּנדערט --
די געסלעך האָבן זיך געשטויסן אַרום ים, צונויפֿגעפּלאָנטערט,
האָט ער געפּרוּווט אײַעדע גאַס צו אויסטיילן באַזונדער:
אָט איז די קיך, און אָט דערקאָנט ער
דאָס געסעלע, וואָס פֿאַלט אַרײַן אין ראָש-אישיבֿהס טיר,
אַנטקעגן פֿירט צו דעם בית-מדרש אַ בית-עולם-וואַנט,
דאָ חלומען די בחורים אין אָוונט אויף שפּאַציר --
איז ער אַ מידער צו דער קלויז אַוועקגעהונקען,
ווי אַ קראַנקער פֿערד דעם קאָפּ אַראָפּגעזונקען,
און דער בית-עולם האָט ים נאָכגעשפּאַנט...

אַ בית-הקבֿרות, אַן אַרומגעצויגענער מיט דראָט,
שטייט אין מיטן שטאָט,
איידער גאַסן האָבן דאָ אַ פֿלייץ געטאָן, ווי שטורעמדיקע טײַכן --
זאָל ער זיך מיטן אַלטן פֿעלד פֿאַרגלײַכן?
דער קופּישקער, צו אונטערדריקן זײַן פּחדנות,
פֿלעגט גיין אין מתים-שטיבל שלאָפֿן אויף די טהרה-ברעטער,
און ער -- צו אונטערדריקן זײַנע גלוסטונגען -- צי וועט ער
לייגן זיך אויף שטעכעדיקן דראָט?
אָ, ניין, ס׳איז אויף זײַן גוף ים אַ רחמנות,
זײַן קראַנקע האַרץ אַ שאָד...

אַ בית-הקבֿרות שטייט אין מיטן שטאָט,
דאָס לעבן פֿאַלט צו ביז דער וואַנט און שטאַרבט מיט איין מאָל אָפּ,
די הויכע פֿענסטער קוקן גאווהדיק צום גרינעם פֿעלד אַראָפּ, ...
שמייכלען די עניוותדיקע קבֿרים שטילערהייט:
אָ, הויכע מויערן,
האָט איר זיך קבֿרים אָנגעגרייט?..

דער אָסטראָוואָלער איז געזעסן אין בייַנאַכטיקן בעת-מדרש און געוויגט
זיך נאָכאַנאַנד.
אַראָפּגעלאָזט דעם קאָפּ, דעם שטערן אײַנגעדריקט אין שטענדערקאַנט,
די אויגן צוגעמאַכט -- די פּינצטערניש זאָל זייַן נאָך גרעסער,
און מיט אַ קבֿרים-שטים, ווי מיט אַ מעסער,
געוואָלט אַרויסשנײַדן פֿון זיך די טריפֿה אָדערן:
ווי קומט אַ מוסרניק צו האָבן טבֿיית --
אַ נאַוואַרעדקער זאָל פֿאָדערן?

"האָט איר שוין אָנגעגרייט זיך קבֿרים?" --

ווי מען פּרוּווט אַרויסנעמען פֿון טײַף אַ שטיין אַ שווערן,
האָט ער געוואָלט אַרויסנעמען פֿון זיך דעם ביטערן פֿאַרדרוס:
אויף וואָס האָט ער אַזוי פֿיל יאָרן מוסר אָפּגעלערנט?
גיט עס ים ניט קיין מנוחה -- איז עס שטות...

"האָט איר שוין אָנגעגרייט זיך קבֿרים?" --

אַ שקר קען מען נאָר באַרעכטיקן דורך נײַע שקרים.
ער האָט זײַן קאָפּ אַכזריותדיק אין שטענדערראַנד געשלאָגן
ניט אויפֿגעהערט אין שטענדערלאָך אַרײַנצוקלאָגן:
וואָס-זשע איז געווען דער שקר פֿון זײַן לעבן?
ער איז אַרומגעפֿאָרן איבער רוסלאַנד און אוקראַיִנע,
געבושעוועט האָט הונגער, די מלחמה און מגיפֿה,
און זייער אַלטער רבי, ער, און די חבֿרים זײַנע,
פֿלעגן כאַפּן ייִנגעלעך, ווי פֿון אַ שׂריפֿה;
געלויערט אין די שטעט, אויף אַלע באַנען,
אַרומגענישטערט אין דער שטעטלדיקער סבֿיבֿה:
"ווּ פֿאָרט אַ בחורל? ווּהין -- פֿון וואַנען?"
און גלײַך אַוועקגעפֿירט אין דער ישיבֿה.
שלמהלע באַבוניצער און כלאַוונען -- אַלע יונגע ווערן,
האָט ער אַהער געבראַכט אין קורצע הײַזלעך ביז די קני --
קריגט כלאַוונע איצט דעם ראָש-אישיבֿהס טעכטערל,
און די ישיבֿה אויך -- אין נאַדן...

דער אָסטראָוואָלער פֿילט אין קאָפּ אַ שווינדל, און אין האַרץ -- אַ ברי:
אפֿשר דעמאָלט, ווען מען האָט געפֿירט זיי צען מאָל שיסן,
געשוואָלענע פֿון הונגער, אונגעאָטעמטע מיט טויט,
צעלייגטע פֿון כאָלערע און פֿון קרעץ צעביסן, --
אפֿשר דאַן אַנשטאָט צו זײַן אַ באָלשעוויק,
איז ער געוואָרן גאָר אַ מוסרניק?

"האָט איר זיך קבֿרים אָנגעגרייט?" --

דער אָסטאָוואָלער האָט געזוכט פֿון זיך דעם פֿלאַם אַרויסצוקריגן,
ווי פֿון שטיינער -- פֿײַער פֿאַר אַ קנויט:
קען זײַן, אַז ער איז פֿרום געווען בלויז אין דער נאָנט פֿון רבין --
עס פֿלעגט ים וואַרעמען דעם אַלטנס שטים;
מען קען אויך פֿאַר אַ תּורה מקריבֿ זײַן דאָס לעבן
ניט צוליב איר מת -- נאָר צוליב דאָס וואָס טראָגן ים...
דער אָסטראָוואָלער האָט גענומען העכער וויען,
געשלעפּט פֿון זיך מיט גליאיקע אָפּצווענגען,
געוואָלט זיך אופֿן שאַרף פֿון חלף ברענגען:
שווער אַריבערטראָגן אַ פֿאַרשטאַנענעם בזיון,
צען מאָל שווערער ווען מען ווייס פֿילו ניט פֿאַרוואָס?
אין וואָס באַשטייט זײַן ביטערער פֿאַרדראָס:
האָט ער אַליין זיך אײַנגעשמועסט? -- ניין!
כאָטש מען האָט ים גאָרניט צוגעזאָגט -- ניט אָפּגענאַרט,
ווייס ער, אַז דער ראָש-ישיבֿה האָט געוווּסט זײַן מיין,
און קיין מאָל ניט, פֿילו פֿון דער זײַט, זײַן פֿאַלשע האָפֿענונג צעשאַרט;
אפֿשר איז באמת מיר אַ שאָד די תּורה און די מי --
ענטפֿערט זיך אַליין דער אָסטראָוואָלער אין וויכּוח --
אַ בחורל, וואָס האָט ניט לאַנג געטראָגן הייזלעך ביז די קני,
זאָל איבערפֿירן דעם בית-מדרש מיט זײַן רוח? --
אָ, ניין, ער מיינט עס ניט לשם שמים!
ער וועט זיך מודה זײַן -- ווי גרויס ס'איז ניט דער ווייטיק:
אים אַרט ניט פֿאַר דעם גײַסט דעם נײַעם,
נאָר וואָס ער, דער אָסטראָוואָלער, איז שוין מער ניט נייטיק

דער אָסטראָוואָלער הייבט אָן העכער קלאָגן:
זאָל זײַן, אַז זי -- איז עס געווען דער מיין פֿון זײַנע יאָרן?
ווי לאַנג עס ווייס ניט קיינער, ווערסטו זיך אַליין ניט אונטערזאָגן
דײַן באַהאַלטענעם חסרון...
דער אָסטראָוואָלער האָט זיך אײַנגעבויגן,
די ציין פֿאַרשטשעמעט,
ווי ער וואָלט עפּעס פֿון דער טיף אַרויסגעצויגן:
געמיינט האָט ער, אַז זי באַגלייט אַ פֿרומע זײַנע טריט,
וויל ער -- קען ער גלײַך זי נעמען,
און זי -- וויל ניט?!..

ער האָט געמיינט זײַן פּרישות איז אַ פֿרײַע, ניט געצוווּנגען,
ס׳איז אַלץ אָן ים געווענדט, --
דערוואַרט ים ניט די וועלט מיט פֿולע הענט?..
און ס׳איז דער אָסטראָוואָלער אויפֿגעשפּרונגען --
ער האָט זײַן צער דערקענט.

אין הייסע נעכט האָט ער געהאַט אַ טרייסט:
זײַ שטאָלץ, דו ביסט אַ פּרוש -- אייגנוויליק!
אומזיסט האָט ער זיך אָבער דער געפּײַניקטער געגרייסט --
ער איז דורך נויט, דורך צופֿאַל אַן אַסקעט...
ער וועט פֿאַרשטיין דעם חילוק
דער -- וואָס עס דערהערט און עס דערזעט.

ער האָט אַרומגעווישט דעם שווייס,
אויפֿגעשטעלט זיך ערנסט, פֿײַערלעך און בלייך!
בײַ זײַן גאַנצער מאַטערניש און גרויס,
האָט ער, דער אָסטראָוואָלער, ניט געקענט דערגרייכן,
וואָס אַ ייִנגל האָט דערגרייכט.

דער אָסטראָוואָלער האָט זיך אין אַ ווינקל אײַנגעטוליעט,
דער שטורעם אין זײַן האַרץ האָט אָפּגעהוליעט.
איצט וועט ער זיך לאָזן שטײַגן צו אַזעלכע הייכן,
ווו עס וועט ניט קיין מאָל שטײַגן דער --
וואָס זיגט אין לעבן, קען צו אַלץ דערגרייכן,
ווײַל דער באַזיגטער -- קאָן דערגרייכן מער.

זײַן גוף דער אָנגעצויגענער, דער אָנגעשפּאַנטער,
האָט אָפּגעציטערט, ווי דער שטריק פֿון אַ באַפֿרײַטן בויגן,
זײַן האַרץ האָט אויסגעוויינט דאָס ליד פֿון רב ישׂראל דעם
סאַלאַנטער,
און מיט ברענענדיקע טרערן האָבן מיטגעזונגען זײַנע אויגן :

אדם --
דער מענטש איז אין זײַן דמיון פֿרײַ,
און אַ געבונדענער -- דורך זײַן געדאַנק.
זײַן דמיון קרײַזט אַרום זײַן האַרץ,
ווי אַ רויבפֿויגל אַרום זײַן פֿאַנג.

אין זינד ליגט די באַשטראָפֿונג,
און זאָל אַ מענטש ניט זאָגן :
פֿאַר וואָס זאָל איך אַ פֿרעמדע שטראָף
בחינם דאַרפֿן טראָגן ?

אָ, קיינער קומט דיר ניט צו הילף,
דיר אויסצולייזן פֿון יסורים,
זאָל ווערן דער געדאַנק דײַן רודערער,
און ער וועט פֿירן דיר אין שטורעם.

דער אָסטראָוואָלער האָט דעם פּנים פֿון די דלאָניעס
אויפֿגעהויבן,
עס האָבן אָפּגעצוקט פֿון זײַן געזיכט די לעצטע בליצן.
דאָס גרויע טאָגליכט איז אַרײַנגערונען דורך די שויבן,
אַ פֿאַרגליווערטער איז ער געבליבן זיצן.
ער האָט דערהערט אַ כליפּען אַ פֿאַרוואָרגענעם,
האָט ער זיך אויפֿגעשטעלט, און ווי אַ בלינדער,
וואָס גייט נאָך דאָס געוויין פֿון זײַנע קינדער,
געלאָזט זיך פֿירן פֿון דעם כליפּען דעם פֿאַרבאָרגענעם - - -
- -
יוסף קאָוולער איז געלעגן אויפֿגעדרייט אין ווײַבערשול,
אײַנגעדעקט אין מאַנטל און געפּיבערט,
די אויפֿגעריסענע שוואַרצאַפּלען טרערן פֿול,
די בענקשאַפֿט אין זײַן האַרץ אַריבער :

ער האָט געזען אין גרויען שטיבעלע זײַן מאַמען.
פֿאַרטאָג. זי וויינט און שיילט קאַרטאָפֿל,
זי וויינט די אָרעמע, אַן עלנטע, און שפּל, --
און פֿון דער ווײַט האָט ער געוויינט מיט איר צוזאַמען...

די בירזשע

אין קלויז האָט אײַנגעשטילט זיך דאָס געוואַלד,
די העלדזער זײַנען, ווי דער האַנטפֿאַס טרוקן,
עס איז קוים האַלבער טאָג -- און ס׳פֿאַלט
די מידקייט, ווי אַ ברעכעניש אַרײַן אין רוקן.
מען האָט זיך אָפּגעקריגט בײַ דער גמרא,
די האַלב שעה מוסר אָפּגעשריִען,
גייאָגט פֿון זיך דעם יצר-הרע --
ווי לאַנג וועט זיך דער סדר ציִען?
כאַפּט מען אויף דערווײַלע זיך אַרויס,
אײַנגעהויקערט, דורכגעקעלטערטע אין בית-הכסא,
איז דאָרט, להבֿדיל, ווי אין קלויז
פֿול -- -- -- -- -- --
שטייט מען ווי בײַ שמנה-עשׂרה רייען אונטער רייען,
מען היט די געלע ציציס ביז די טריט, --
פֿון קלויז פֿאַרבלאָנדזשען פֿרומע אויסגעשרייען,
דאָ -- רעדט מען ניט.
טרעפֿט, אַז עמעצער פֿאַרמאַכט זיך מיט אַ צײַטונג אין אַ
קעמערל און
לייענט...
מיט אַ מאָל דערהערט ער -- וויי, ר׳ בא קלאַפּט אין טיר,
פֿליט ער פֿון דעם קעמערל אַרויס געשווינדט,
ווי אַ צערייצטער ביק פֿון קו אַראָפּגעטריבן, --
נאָר ר׳ בא, שוין אין אַלע בית-הכסאס אויסגעריבן, --
בייגט זיך אײַנעט און געפֿינט...

און מיט דעם ריח פֿון דעם אָסיען ווינט
און פֿון השתּנה,

וואַרפֿט מען זיך אַרײַן אין דעם בית-מדרש אָפּגעפֿרישט.
מען שרײַט די בעת-הכסא-פּסוקים מיט כּוונה.
עס פֿאַלט אַ פּאַטש אין טיש,
צעשטעלט מען זיך צו דער פֿאַרמנחהדיקער ״בירזשע״
(מען רופֿט אַזוי בײַ די נאַוואַרעדקער די שעה, ווען פּאָרן
גייען אום און שמועסן פֿון תּשובֿה-טעג און אייגענעם חסרון).
דער וואַרשעווער האָט זיך בײַם קאַפּעטקעוויטשער געשטעלט,
דער ווילנער לעבן קורצן טראָכנבראָדער ; דער באַבוניצער --
בײַם
לאַנגן,
און ווי עס גייען שעפֿעלעך -- באַראַנעס נאָך אין פֿעלד,
זײַנען יונגע מוסרניקעס לעבן עלטערע געגאַנגען
צו דער הייליקער עבֿודה...
כלאַוונע האָט פֿאַרשפּעטיקט -- בלײַבט ער בײַ דער קלויזטיר
שטיין :
אופֿן מזרח הינקט אַרום דער אָסטראָוואָלער --
געבליבן זײַנען אויסןביידע.
כלאַוונע דרייט זיך אַ געכאַפּטער : -- זאָל ער
אין הונגעריקן פּיסק צום טיגער גיין ?..
דער אָסטראָוואָלער גייט אַרום, ווי אין אַ שטײַג -- צווישן בענק,
זײַן קאַנטיקער געזיכט איז הײַנט נאָך האַרטער,
די נידעריקע אַקסלען שטרענג,
כלאַוונע וואַרט אַן אײַנגעשפּאַרטער --
דער הינקעדיקער אָבער קען אַ בחורל נאָך נעמען,
ער דרייט זיך אויס צום שוועל
און קנייטשט אַזוי צונויף די ברעמען --
אַז כלאַוונע גלײַכט זיך אויס ווי צום באַפֿעל,
און שטעלט זיך אָן אַ וואָרט אַנידער בײַ זײַן זײַט.
דעם אָסטראָוואָלערס קינבאַק שנײַדט אַרויס זיך האַרט,
צערודערט שמייכלט כלאַוונע צו דער ווײַט,
און וואַרט...

דער עולם איז אין שמועס שוין צעוואַרעמט,
עס שאַרן, שאַרן פֿיס, אַזש ס׳הייבט זיך אויף אַ שטויב,
ווי ס׳וואָלטן הונדערט וועגענער געליאַרעמט.
אָט שפּאַנט פֿאַרבײַ דער קורצער טראָכנבראָדער,

אַ ראָזעווער, אַ פֿולער, אַ געפּאַקטער ווי אַ יאָדער.
די לאַנגע שמאָלע הויזן פֿלאַצן אויף זײַן שטײַפֿן גוף,
ציט ער זיי כּסדר מיט דער לינקער האַנט אַרויף,
און דרייט זיך יעדע רגע אום מיט כּעס
אויף זײַן חבֿר דעם שלימזל, דער פֿאַרשפּיצטן פֿלאָקן,
וואָס האָט אויף דער קוואַרטיר פֿאַרטוישט די הויזן הײַנט אין האַסט.
דער לאַנגער טראָכנבראָדער קוקט צעשראָקן,
ער ווייס בפֿירוש ניט וואָס איז דער קורצער אין רציחה,
ער האָט נאָך זײַנע דאַרע פֿיס פֿון אַ בוטשאַן,
ניט באַמערקט פֿילו אין די פֿרעמדע ברייטע פּלודערן, --
דעם קורצן איז די בירזשע הײַנט ניט ניחא,
ער האַלט מיט די אידים אין איין רודערן,
און חיים ווילנער וויל ים אָניאָגן אין שפּאַן,
ווי אַ לאָשעקל -- די קליאַטשע...
דוד קאַפּעטקעוויטשער, צעוואַקסן, הויך,
שפּרײַזט באַזאַכט און קאַטשעט,
ווי אַ פֿאַס פֿאָרויס זײַן בויך,
און ווי אַ וועווערקע שפּרינגט אום פֿון סוק צו סוק,
טענצלט אַרום ים דער וואַרשעווער געשייט און קלוג.

אויף דעם אָנגעקערטן מזרח הינקט אַרום דער אָסטראָוואָלער,
ער פֿילט בײַם זײַט דעם אויפֿגעבליטן יונג -- און שאַרפֿער
שפּירט ער ס׳אַר אַן אײַנגעבראָכענער ער איז און שמאָלער,
די מוסר-נאַכט האָט ים ניט דורכגעשׂרפֿעט...
כלאַוונע איז אַוודאי שענער,
שיין -- און צוויי מאָל העכער,
פּשוט: פֿרויען האָבן ליבער הויכע מענער,
דאָס ווייסן פֿייגל אויף די דעכער,
ער, דער קלויזניק, האָט עס ניט געוווּסט --
באַפֿאַלט אַ צופּעניש זײַן קראַנקן פֿוס.
און פֿשר -- גיט ער זיך אַ כאַפּ בײַם שטערן,
ער הערט אַ שנייווינט און אַ מישעניש אין קאָפּ --
און כלאַוונע זאָל ניט זײַן געדאַנק דערהערן,
לאָזט ער זײַנע אויגן צו דער ערד אַראָפּ:
אפֿשר איז זי אַ באַשיידענע, אַ ייִדיש-פֿרומע טאָכטער,

האָט זי, דעם ראָש-אישיבֿהס בת-איחידה אָפּגעפּילט,
אַז ער איז אַ בעל-תּאווה אַ צעקאָכטער --
ער שפּירט ווי ס׳ווערן ים די הענט פֿאַרקילט:
כלאַוונע איז אַ שטילער, גאַנץ אין מעשׂים און געדאַנק --
און שלאַנק...
דער אָסטראָוואָלער גיט אויף כלאַוונען מיט אַזוי פּיל האַס אַ קוק
--
אַזוי פּיל האַס און קנאה אין די בלאָנדזשענדיקע אויגן,
אַס כלאַוונע גיט אַהינטער זיך אַ רוק,
ווי אַ דראַגונער וואָלט אויף ים אַרויפֿגעפּלויגן, --
דערפּילט ער אָבער זײַנע הויכע אַקסל, שטײַפּע ריפּן,
זײַן יונגן פּריילעכן און גלײַכן טראָט,
און ער צעבײַסט אַ שמייכל מיט די ליפּן --
אַ שמייכל פּון נצחון און פּון שפּאָט...

דער קורצער טראָכנבראָדער קלינגט שוין הילכיק, ווי אַ גלעקל,
ער האַלט אָן אויפֿהער אין איין צושפּיליען דאָס רעקל,
און להכייס שפּיליען זיך די קנעפּלעך אָפּ,
ער דרייט דעם גראָבן פּינגער, קוועטשט מיט טראָפּ:
-- די מעשׂה איז פֿאַרקערט גאָר, -- שרײַט ער ווי זײַן שטייגער
איז,
און טרעט זײַן צוהערער דעם ווילנער אויף די פּיס --
די מעשׂה איז פֿאַרקערט.
ווי שטייט אין נבֿיא: ״הערן האָב איך צוגעהערט,
פֿרים טוט באַדויערן:
דו האָסט מיך געשטראָפּט -- און איך בין אַ געשטראָפּטער,
ווי אַ ניט-געפּרוּווטע קאַלב״ --
די מעשׂה איז פֿאַרקערט -- אַ מענטש, וואָס האָפּט ער,
אויב זײַן תּשובֿה איז אויף האַלב?
אַ מענטש, וואָס זאָגט זיך אָפּ פּון עבֿר בלויז פֿאַר לײַטן,
און ווערט ניט ווי אַן עופֿל -- נײַ געבאָרן,
און וועט זיך ניט אין זעלבן טאָג צו בעסער צען מאָל בײַטן --
ז ער קיין בעל-תּשובֿה ניט געוואָרן.
פֿאַרקערט... -- דער קורצער וואַרפּט זײַן גראָבן פּינגער אין דעם
לופּט
אַרויס

און קערעוועט מיט חיים ווילנער פֿלינק זיך אויס.
פֿון הינטן שטעלט דער לאַנגער טראָכנבראָדער שטילע טריט,
די הויטיקע בלוט-אָפּגעצאַפּטע באַקן
באַוועגן מיט די געלע ציין -- קיין ווערטער הערט מען ניט,
הייבט זיך שלמה אויף די שפּיץ פֿיס אונטער.
דער לאַנגער פֿליסטערט: פֿ אַ ר פֿ אַ ל נ, איין מאָל שוין פֿאַר אַלע מאָל:
„גייסטו ניט אַרויף -- מוזטו גיין אַרונטער",
פֿ אַ ר פֿ אַ ל נ, פֿ אַ ר פֿ אַ ל נ -- חזרט ער כסדר מיט אַ טויטן כּל,
שאָקלט מיט זײַן לאַנגער נאָז דערבײַ,
און גייט מיט דעם באַבוניצער פֿאַרבײַ.
דער למדן דוד קאַפּעטקעוויטשער הערט כּלומרשט שטאַרק אַרײַנגעטראַכט
און היט זיך ניט אַרויסצושיסן אַ געלעכטער, --
דער וואַרשעווער, דער ממזר, לצעוועט און לאַכט,
ער לעסטערט אַלעמען און אַלץ פֿאַרשוועכט ער:
-- ר' דוד -- ווײַזט ער אופֿן קירצן טראָכנבראָדער מיט אַ גנבֿיש שמייכל --
איר זעט דעם טלית-קטן אופֿן הינטערטייל -- ס'איז אַ פּרוכת,
און הינטער דעם געפֿינען זיך צוויי טוירעס אין אַ היכל -- -- --
דער למדן האַלט זיך מיט די לעצטע כּוחות
ניט אַרויסצופּלאַצן,
ער קוקט זיך אומרויִק אַרום אין דעם בית-מדרש,
נעמט די פֿעטע גאָמבע קראַצן,
און הויך: איר ווייסט דאָך, וואַרשעווער, דעם מדרש -- -- --

דער אָסטראָוואָלער האָט זיך אָפּגעשטעלט בײַם עמוד,
די אָרעמס אָנגעשפּאַרט אָן ברעטל ווי צום דאַוונען,
פֿאַרשטעלט דאָס פּנים און גערעדט צו כלאַוונען:
-- דער גרעסטער חוטא אירבם בן נבט,
האָט אויפֿגעשטעלט צוויי קעלבער: דאָס איז אײַער גאָט!
גאָט האָט ים געזאָגט: טו תּשובֿה, טו,
מיר וועלן זאַלבעדריט שפּאַצירן אין גן-עדן,
בן אישי, איך און דו.
פֿרעגט דער רשע: ווער -- דער ערשטער פֿון אונדז ביידן?

אויב דער ערשטער דוד,
וויל איך ניט דעם גאַנצן כּבֿוד -- -- --
דער אָסטראָוואָלער נעמט די הענט צו פֿון די אויגן מיט אַ מאָל,
און אונטערערדישער געדונער הערט זיך אין זיַין כּל:
-- ווי גרויס דאַרף זיַין דער הוטא,
וואָס זאָגט זיך אָפּ פֿון גאָטס חבֿרותא -- אַ פֿאַרשאָלטענער לדורות,
אַבי ניט זיַין דער צווייטער?
כלאַוונע לויערט מיט פֿאַראיבל און מיט מורא:
ווּ וויל ים דאָ דער אָסטראָוואָלער כאַפּן?
דרייט ער זיך: עס זאָגן די חז״ל -- -- --

ס׳גיט זיך די בית-מדרש-טיר אַ פּראַל --
ר׳ בא פֿאַלט אַריַין מיט אַ גייאָמער,
אַז עס בלײַבט די גאַנצע בירזשע מיט אַן אויפֿגעריסן מויל --
ר׳ בא שרײַט: ניטאָ מער, אוי, ניטאָ מער,
כ׳האָב ים אַרומגעזוכט אי דאָרט אי דאָ,
ניטאָ -- ער איז אין ערגעץ שוין ניטאָ.
-- ווער? -- שרײַט אויס דער גאַנצער עולם -- ווער?
ר׳ בא קרעכצט, ווי דורך אַ טוך אַ וואָלענער
אויף ציינער אָנגעשוואָלענע:
-- דער קאָוולער! יוספּל, ער איז אין ווײַבערשול געשלאָפֿן --
און פֿאַרטאָג אַנטלאָפֿן...
ר׳ בא נעמט אַ ווילדער אומלויפֿן אין קלויז:
-- אַזוי פֿיל מוסר ים געלערנט,
איך בין שולדיק, שלײַדערט מיר אַרויס,
ער וועט קאַליע ווערן, קאַליע ווערן, -
און ווי אַן אָפּגעברענטע חיה נעמט ער הוילן...

שלמהלע באַבוניצער צעעפֿנט זײַנע טמימותדיקע אויגן.
ער דערמאָנט זיך זיַין אַוועקפֿאָרן אין פּוילן:
די הענט אַראָפּגעלאָזט, אין שוואַרצן שאַל,
שטייט אַן אײַנגעשרומפּענע די מאַמע בײַם וואָקזאַל,
עס שרײַען אירע גרויע האָר אין ווינט.
די רעדער רודערן, ער הערט איר האַרצן קלאַפּן.
אירע אָפּגעוועלקטע ליפּן ציטערן: מײַן קינד,

איר שאַלכל פֿליט, ווי זי וואָלט וועלן ים דערכאַפּן, --
ער פֿילט דער מאַמעס שאַלכל פֿלאַטערן אַרום זײַן קאָפּ,
אין שלאָף, בײַם וועד, בײַ דער גמרא, --
און ס׳ווייס ניט שלמהלע: זאָל ער מקנא זײַן דעם קאָוולער,
אָדער זען אין ים דעם יצר-הרע?
דער וואַרשעווער כיכיקעט צו דעם קאַפּעטקעוויטשער מיט חוזק און
הנאה:
-- אויך איך אַנטלויף, ווי איך באַקום אַ היתר אויף הוראה.
דער לאַנגער טראָכנבראָדער אָבער צופּט אַ האָר פֿון גאָמבע,
און מעקעט: אין דער היים אַנטלאָפֿן? -- שרעקלעך...

פּלוצלונג פּלאַצט אַרײַן אַ באָמבע,
עס קײַקלען זיך דעם שוועל אַריבער -- פּעקלעך,
און יוסף קאָוולער קומט אַרײַן -- -- --
ער ליגט שוין אין ר׳ באס אָרעמס אײַנגעקלעמט.
יוסף דרייט אַוועק זײַן קאָפּ פֿאַרשעמט:
-- איך האָב געוואָלט דער מאַמען זען, --
בייגט ער זיך, ווי צו דעם טאַטנס קבֿר -- צו דער ערד.
-- איז וואָס געשען?
-- איך האָב פֿון מיטן וועג זיך אומגעקערט -- -- --

דער אָסטראָוואָלער כאַפּט אָן כלאַוונען בײַ דער האַנט:
-- געוועזן איז אירבעם בן נבט אַ רשע מרושע.
אַ מענטש טאָר אָבער אָפּט ניט איבערלעבן שאַנד,
ער טאָר ניט בלײַבן לעבן מיט זײַן בושה.
איך -- וואָלט ניט צוריקגעקומען! --
און ער דערפֿילט אַ זאַלציקע ניט-גוטקייט אופֿן גומען...

די מוסרניקעס גייען

״די מוסרניקעס גייען!״ --
עס שטעלט אָפּ זיך די פֿאַרהאַוועטע און טומלדיקע געסלעך,
נײַגעריקע לויפֿן אָן די הערינג-קרעמערלעך און באַלעבעסלעך.

די קינדער טראָגן זיך מיט אַ געפּילדער,
די גאַס ווערט לוסטיקער און ווילדער.

"די מוסרניקעס גייען!"
הערצער אויפגעכראַסטעטע. אַרומגעריסענע, אין אויסגעדרייטע שיך,

די פּאָלעס -- הפקר אופן ווינט,
די לאַנגע ציציס באַמבלען זיך -- זיי אײַלן זיך געשווינדט
צום מיטאָג אין דער קיך.

"די מוסרניקעס גייען!"
זיי לויפן דורך דער גאַס -- אַדורכן גיהנום פון נסיון,
מחנותוויַיז, ווי היישעריקן דורך די פּיַיערן אַרום אַ פעלד;
אַ מוסרניק וועט זיך אַליין אין גאַס ניט טרויען
צו בליַיבן פּנים קעגן פּנים מיט דער וועלט...

"די מוסרניקעס גייען!"
קומען זיי אַנטקעגן אַ קאָמפּאַניע מיידלעך,
אַרבעטאָרינס ערשט אַרויסגעשאָטן פון פּאַבריק,
נעמען זיי זיך דרייען מיט די קלויזניקעס אין דריידלעך,
די נאַוואַרעדקער דערלאַנגען זיך אַ לאָז צוריק, --
דעמאָלט ווערט דער קורצער טראָכנבראָדער רעכט אין כעס,
און וואַרפט די חצופות אין די זיַיטן ווי די קניידלעך...

"די מוסרניקעס גייען!"
אַ בחור אויף אַ ראָג פון גאַס
דרייט אַוועק זיך מיט פּאַראַכטונג: שוואַרצע ראָבן!
דער האָריקער ר׳ בא גיט אויף ים אַזאַ צעגליטן קוק,
אַז ס׳ווערט ים אומהיימלעך, ער לאָזט זיך מיטן ברוק.
ר׳ בא זאָגט: מיר עסן ניט נבלה ווי די ראָבן,
מיר דאַרפן איַיך -- אַ לעבעדיקן האָבן...

די מוסרניקעס גייען!"
די הענט אַהינטער קומט אַנטקעגן זיי דער דיין,
ער שאָקלט מיטן קאָפּ: אַ הילעך -- ס׳איז אַ חילול-השם.
די מוסרניקעס רינגלען ים אַרום מיט שפּאָטישע העוויות:

-- וואָס זאָגט איר ניט אויף ים ?
אַ פֿערטל שעה פֿון חשבון, האָט איר ווען געהאַט אין אײַער לעבן ?
אַ רבֿ זײַט איר ? -- אַ בעל-הבית !
דער דיין כאַפּט זיך אָן ווי פֿון אַ זעץ -- בײַם נאָז :
-- אַזוי אָ רעדט מען צו אַ רבין ?..

דער עולם רײַסט זיך דורך דער שמאָלער טיר אין קיך,
מען וואַרפֿט אַראָפּ פֿון זיך די מאַנטלען גיך,
די בגדים דרייען זיך אַרום אין אַוויר,
און פֿאַלן אויף די טישן, אויף די בענק.
דער קורצער טראָכנבראָדער שרײַט צופֿרידן צו זײַן חבֿר
(איצטער זײַנען ים דעם לאַנגנס פּלודערן ניט ענג) :
-- די מעשׂה איז פֿאַרקערט, --
דער לאַנגער טרייסלט מיטן קאָפּ : ס׳איז פּ אַ ר פּ אַ ל נ, פּ אַ ר פּ אַ ל
נ, --
ער שלעפּט זײַן מאַנטל אויף דער ערד,
און אַלע אויסגעהונגערטע געזיכטער שטראַלן.

דער וואַרשעווער דערלאַנגט אויף גיך אַ וואַש די פֿינגער,
און זעצט זיך גלײַך אַרײַן אין מיטן טיש : המוציא.
-- ניטאָ קיין ברויט !
דער עולם האָט דערפֿילט אַ ווייטיק אין די צינגער.
ר׳ בא קלאַפּט דעם וואַרשעווער אין פּלייצע :
מילא, איר מוזט צוּוואַרטן, ניטאָ קיין עצה,
שווײַגט -- און לערנט זיך דורך שווײַגן -- ריידן.
דער קורצער טראָכנבראָדער לאַכט : ער קען זיך אויסלערנען צו שטומען,--
עס האָט דער וואַרשעווער אַ קוק אַזאַ געטאָן אויף ביידן,
אַז אַלעמען האָט אַ געלעכטער אָנגענומען.
בײַם לאַנגן טראָכנבראָדער מיט די גלעזערנע בלוט-אָנגעפֿילטע אויגן,
האָט די גרינע נאָז זיך לענגער אויסגעצויגן,
ער שאָקלט מיטן קאָפּ און פֿליסטערט :
-- איך בין אַ מאָל אַן אורח, און איך נעם אַמאָל אַן אורח --

אַ מענטש איז דען דער שפּײַזער?
דער וואַרשעווער פֿאַרקרימט זיך: קעסטקינד דו אומזיסטער,
דו בעטלסט אַלע מאָל אין פֿרעמדע הײַזער.
דער קורצער שרײַט: בטבֿע, קען זײַן, בין איך אויך אַ פּרעסער,
באַקלאָגט אָבער וואָלט איך זיך באַדאַרפֿט, ווען מיר גייט בעסער, --
נאַוואַרעדאָק ווערט שטאַרקער גראָד אין נויט.--
אַזוי דערלאַנגט מען פּשטלעך אָנשטאָט ברויט,
און גבֿ-אורחא קוקט מען אויף דער גאַס-טיר פֿון דער זײַט.
ביז דוד קאַפּעטקעוויטשער בלאָזט אָן זיך ווי אַן אייטער:
-- ניטאָ קיין גשמיות -- טאָ האַלט ניט קיין ישיבֿה-לײַט.
קאַרג ישיבֿות -- בלאָזט ער אַ באַליידיקטער זיך ווײַטער,
און באָמבלט גאַוודיק די קײַט פֿון זייגער.
עס בלײַבט פֿאַרגאַפֿט דער עולם,
דער וואַרשעווער קוועלט אָן, -- נאָר זיצט געפּגרט און פֿאַרגולמט...
-- מזל-טובֿ, ס'איז דאָ שוין ברויט!
ר' בא שטופּט צוויי לאַבנס צו דעם קאַפּעטקעוויטשער: האַלט פּעסט.
דער למדן ווערט באַגאָסן, אָנגעפּאָמפּעט רויט.
ר' בא בעט בײַ ים זיך העפֿלעך: עסט,
אַזאַ אַ מופֿלג האָט נאַוואַרעדאָק נאָך ניט געהאַט;
מיר ועלן הונגערן -- איר זאָלט האָבן אַלץ צו זאַט.
אַ קלייניקייט, איר האָט פֿון בריסקער גאון סמיכה, --
און ר' בא שפּריצט מיט גויאישער רציחה.

אַלע דרייען מיט אַ מאָל די קעפּ אַוועק, -
דער אַפּיקורס משה ליבער קומט אַרײַן אין קיך,
ער זעצט זיך צו בײַ חיים ווילנערס ברעג,
און גראָבט אַרײַן אין טעלער דאָס געזיכט.
ר' בא טיילט חלקים פֿלייש: ער הייבט אָן פֿון די ווינקלבענק,
און ווען ער קומט צום וואַרשעווער,
גיט ער זיך צום אַנדער ברעג אַ קער
פֿאַרחושט, ווי ער וואָלט אין דער סדר ניט געדענקט.
דער וואַרשעווער קוקט גיריק, בייז, די אויגן קריכן ים אַרויס,
און קומט זײַן ריי שוין פֿון דער צווייטער זײַט,

מעלדעט דער מחלק קורץ: ניטאָ קיין פֿלייש.
דער וואַרשעווער שפּרינגט אויף און שרייַט:
-- סטייַטש?.. ר׳ בא שמייכלט קאַלט: איך קען ניט העלפֿן,
ס׳האָט אויסגעפֿעלט. עס קען אין קיך ניט זייַן דער ערשטער,
ווער עס קומט צום לערנען אַרום צוועלפֿן...
שלמהלע באַבוניצער רוקט אָפּ פֿון זיך דעם טעלער:
-- איך טאָר קיין פֿלייש ניט עסן -- זאָגט ער --
מיר איז פֿאַרווערט פֿון דאָקטער.
און ווי זייַן תּיבֿה ווערט ער רויט, פֿאַרשעמט:
-- וואַרשעווער, איך בעט אייַך, נעמט...

חיים ווילנער בייגט זיך אָן צום אַפּיקורס, שטילערהייט:
-- כלאַוונע און דער אָסטראָוואָלער עסן ניט אין קיך?
משה ליבער וואַרפֿט אַרויס פֿון טעלער רייד,
ווי די ביינער פֿון דעם פֿלייש אַהינטער זיך:
-- ווי לאַנג זייַט איר אָט דאָ אין קעסלגרוב, ווי לאַנג?
זיי עסן ביי דעם ראָש-ישיבֿה -- די איחסנים!
ליבער בלייַבט פֿאַרשטומט... אין מיטן קריכט אַרייַן אַ פּנים:
ר׳ בא וואַקסט אויס צווישן זיי אין באַנק.
דער עולם שמייכלט, און דער וואַרשעווער נעמט לאַכן:
ר׳ בא היט -- דער אַפּיקורס זאָל אַ תּם ניט קאַליע מאַכן...

באָרוועס

פֿרייַטיק האַלבן טאָג אויף דער קוואַרטיר.
דער טיש האָט אויסגעפּוצט זיך מיט אַ ווייַסן טישטעך,
אפֿילו די פֿאַרשמירטע שויבן אין דער טיר,
האָבן שבת-קדושדיק אַרומגעווישט זיך.
כלאַוונע אָבער איז ניט אויפֿגעלייגט,
ס׳איז אָנגעדראָלן זייַן באַשטענדיקער צעשמייכלטער געזיכט,
יעדע רגע גיט ער זיך צו זייַנע פּיס אַ בייג --
ער גייט אָן שיך...
ער האָט די בעל-הביתטע דרייַ מאָל צו דעם שוסטער שוין
אַראָפּגעטריבן,

בײַם שיכּור דעם לאַטוטניק איז נאָך דינסטיק, קאָנטיק,
אַלעווײַ וועט זײַן די שיך נאָך שבת מאָנטיק.
דער אָסטראָוואָלער ליגט און קרעכצט אויף דער קאַנאַפּע, --
וואָס גייט עס איצטער כלאַוונען אָן?
ער קוקט אויף זײַנע אָפּגעפֿרישטע הויזן, אויסגעפּרעסטע
קלאַפּעס,
ער איז אין גאַנצן שבתדיק אַרומגעטאָן,
און נאַ דיר -- שיך...

דער אָסטראָוואָלער ליגט, די פֿינגער אויף די אויגן ציטערן, --
וואָס האָט ער דען צו קוקן?
ער זעט מיט צוגעמאַכטע אויגן כלאַוונעס רוקן ---
און זײַנע ליפּן צוקן אויס אַ שמייכל אַ פֿאַריאושטן, אַ ביטערן:
דעם ייִנגל ציט אין ראָש-אישיבֿהס שטוב די בת-איחידה...
נאָר ער קען בלײַבן פֿיבערן אויף דער קאַנאַפּע.
אויף זײַנע פֿינגער האָט אַ טרער אַרויפֿגעקאַפּעט, --
ער רופֿט, ווי דורך אַ חלום, אויסגעצויגן, שווער:
-- כלאַוונע -- יענער ענטפֿערט ניט און קוקט אין גאַס אַרויס.
-- כלאַוונע -- יענער גיט קאַפּריזנע ייִנגלש זיך אַ קער:
-- וואָס איז?...דער אָסטראָוואָלער פֿילט, דאָס לעבן רינט ים פֿון
די
פֿינגער אויס:
-- כ׳פֿיל זיך עפּעס הײַנט ניט גוט,
וועל אין ערגעץ שוין ניט גיין --
דער אָסטראָוואָלער ווערט אַלץ שוואַכער פֿון מינוט --
פּאַסט אָן מײַנע שיך... זיי זײַנען אײַך ניט קליין?
מיר טראָגן, דאַכט זיך מיר, דעם זעלבן נומער ---
דער יונג פֿול חשד און דרך-רץ שטייט אַ שטומער.
פֿאַר וואָס גאָר דרך-רץ -- ווערט דער אָסטראָוואָלער
דורכגעצאַפּלט,
נעמט! -- דרייען אויס זיך זײַנע הייסע טונקעלע שוואַרצאַפּל.
כלאַוונע שפּרייט פֿונאַנדער זײַנע הענט: וואָס רעדט איר?

דער אָסטראָוואָלער זעצט זיך אויף: וואָס איז?
איר מוזט דאָך ערגעץ צוגיין?... זעט איר! --
און ער ציט אַראָפּ די שיך פֿון זײַנע פֿיס...

-- ניין ! -- שרײַט כלאַוונע זיך אַליין אַריבער אַ דערשטוינטער.
-- וואָס הייסט ? זיי זײַנען ניט פֿאַרשמוצט,
איך האָב לכּבֿוד שבת זיי אַרומגעפּוצט.
איר האָט דאָך שוין געטראָגן מײַנע שיך אַ מאָל,
איך האָב אין מײַנע שיך די גרענעץ אײַך אַדורכגעפֿירט ---
גליִען טרערן אין זײַן כּל.
כלאַוונע האָט זיך קיין מאָל ניט אַזוי געשפּירט.
-- נו -- ווערט דער אָסטראָוואָלער אומגעדולדיק אויפֿגערייצט -
-
פֿאָלגט, איר האָט דאָך דרך-רץ-- גייט דאָס בלוט אין פּנים ים אַ
פֿלייץ --
איך וועל אַליין אַ קוק טאָן, צי זיי פּאַסן -- שרײַט ער
אויפֿגעקאָכט.
דער יונג טרעט אָפּ. דער אָסטראָוואָלער גייט ים נאָך
און נעמט מיט ציטעריקע קני צום דיל זיך בויגן ---
כלאַוונע גיט אַ שפּרונג, ווי ער וואָלט פֿון אַ קלאַפּ זיך
אָפּגעווערט.
דער אָסטראָוואָלער עפֿנט ווי פֿון אַ קאָשמאַר די אויגן,
ער שטעלט זיך אויף פּאַמעלעך פֿון דער ערד,
און דורך פֿאַרקריצטע ציינער צישעט ער אַרויס :
-- נעמט די שיך, איר הערט ! --
און לויפֿט אַרויס אין צווייטן חדר.
ער ליגט אַ ציטעריקער אין אַ שטול, באַדעקט מיט שווייס ;
ער האָט נאָך קיין מאָל ניט געפֿילט אַזוי די שלייפֿן,
די שטעכעדיקע האָר פֿון זײַנע ברעמען, --
ער וויל צוריק אין חדר לויפֿן :
ער וועט נעמען ! ? ער וועט נעמען ? !

פֿון יענעם חדר בלאָזט, ווי אַ דערמאָרדעטער וואָלט דאָרט
געלעגן.
מיט אַ מאָל -- אָפּצאַסן אופֿן דיל.
אַ טיר שפּרינגט אָפּ -- און שטיל.
דער אָסטראָוואָלער כאַפּט זיך אויף פֿון זײַן חלשותדיקן שוידער :
איז ווער אַוועק ? איז ווער געקומען ?
ער לויפֿט אַרײַן אין צווייטן חדר : --
ער האָט גענומען !..

כלאַוונע האָט געלאָזט די טיר האַלב אָפֿן,
און אַראָפּגערונען פֿון די שטיגן גיך,
ס׳איז עמעצער אַ באָרוועסער ים נאָכגעלאָפֿן:
-- מײַנע שיך !..
כלאַוונע האָט זיך האַסטיק אומגעקוקט ניט ווילנדיק --
זײַן שאָטן האָט, אַ לאַכיקער, באַוויזן אָפּצושפּרינגען קוים:
דער עמעץ איז אַ באָרוועסער געבליבן אין דער היים...
איז ער אַוועק ווי זינגענדיק און שפּילנדיק.
די הײַזלעך זײַנען ים געטרײַ פֿון ביידע זײַטן נאָכגעגאַנגען,
מיט ווײַסע פֿאַרהאַנגלעך די שײַבעלעך פֿאַרהאַנגען.
אַ באָבע אויף אַ טרעפּל שטעלט זיך אויף: -- אַ תּלמיד-חכם !
די אַלטע זאָגט מיט בענטשנדיקע ליפּן נאָך ים:
-- אַלעווײַ אויף מײַנע אייניקלעך געזאָגט געוואָרן.
כלאַוונע שמייכלט, כאָטש עס איז אין לינקן שוך ים ענג:
דער אָסטראָוואָלער האָט זיך אָנגעזעצט אויף מײַנע יאָרן,
ער גייט אַרום אַ פֿינצטערער און שטרענג,
באַשמעקט מיר אַ געבויגענער, און ווען ער הייבט די אויגן אויף,
דאַכט זיך מיר -- אָט וואַרפֿט ער זיך אויף מיר אַרויף.
איך בין שולדיק? קוועלט ער שוין פֿון זײַנע שיך וואָס גלאַנצן --
האָט ער געזאָלט זיי אָנטאָן, לא וואָס -- ער פֿילט זיך ניט אין גאַנצן.

נאָר כלאַוונען זײַנען ענג די שיך און ענג איז ים אין דער מחשבֿה --
נעמט ער גיכער שפּרײַזן:
דער אָסטראָוואָלער האָט אַ פּעולה אין הטבה
געוואָלט דורך דעם באַווײַזן.
שווער איז מיר געווען די שיך צו נעמען, שווער,
נעם איך ניט -- וואָלט איך ים שטאַרק געקרענקט,
איך האָב געטאָן דורך דעם פֿאַר ים פֿיל מער,
ווי ער פֿאַר מיר --
האָט כלאַוונע ענדלעך זיך באַדענקט
און געעפֿנט אַ באַרויִקטער דעם ראָש-אישיבֿהס טיר.

אין קיך האָט כלאַוונע זיך פֿאַרלאָרן אין די פֿאַרעקנוילן.
זיי האָבן ים אַרומגענומען היימיש וואַרעם -- אַ מחיה.

ביסלעכווייַז האָט זיך די פּאַרע ווי אַ ציבעלע גענומען שיילן,
ער האָט דערזען די קעכין חיה,
וואָס האָט מיט פֿרומע אויגן און מיט הענט געניטע,
געכאַפּט די טעפּלעך פֿון דער פּליטע.

כלאַוונע איז אַרייַן אין גרויסן ספֿרים--חדר.
דער עולם אַרום טיש האָט זיך אַוועקגעדרייט פֿון שמועס,
ער האָט אויפֿגעכאַפּט פֿאַרשפּיצטע ווונקען, תּנאות,
מען האָט געשלעפּט פֿון ים די שיך, די קליידער, --
פֿאַרריסן איז ער דורך אין עסצימער, --
די שושקעניש אין ספֿרים-חדר האָט ים ניט געקימערט.

אין עסצימער: די טראָכנבראָדער רייַבן זיך אָן וואַנט.
דער ראש-ישיבֿה רעדט צו זיי, די פּאָלע פֿון סורדוט אין האַנט.
-- טראָכנבראָדער, זייַט מקבל קנין,
איר וועט מאַכן אין אַ שטעטל אַ ישיבֿה-קטנה,
צום יום-הדין באַדאַרף מען זכותים, --
דער לאַנגער קוקט, ווי ער וואָלט ניט פֿאַרשטאַנען,
וואָס טרעט דער קערצער אופֿן פֿוס ים:
-- אַוודאי דאַרף מען -- זאָגט דער קורצער -- אָבער אָנהייב זמן?
דער ראש-ישיבֿה זעט: ער וועט ניט פּויעלן און דרייט זיך אָפּ
צום טיר.
כלאַוונע גיט אַ זיכערער פֿאָרויס אַ שפּאַן:
-- אייַער קשיא נעכטן אופֿן שיעור ---
דער ראש-ישיבֿה לייגט אויף ים אַרויף אַ פֿאָטערלעכע האַנט:
-- שפּעטער כלאַוונע... און ער עפֿנט אויף די טיר אין ספֿרים-
חדר.
די טראָכנבראָדער שיטן זיך אַרויס, און כלאַוונע -- איידער
ער גייט מיט -- באַווייַזט אַ קוק טאָן אויף דער שלאָפֿשטוב...
צוגעמאַכט!
דאָרט זיצט די רביצן און זי, דאָס מיידל ---
כלאַוונע גייט אַרויס אַ ניט-צופֿרידענער און אויפֿגעבראַכט,
דער ראש-ישיבֿה לאָזט ים דורך באַזונדער איידל,
און רופֿט אין ספֿרים-חדר: דוד קאַפּעטקעוויטשער, זייַט מוחל.
דער למדן פּוישט מיט שווערער טריט,
אין ספֿרים-חדר בלייַבט דעם ראש-אישיבֿהס שמייכל...

דער לאַנגער טראָכנבראָדער דרייט אויס זײַנע שיטערע
שוואַרצאַפּלען:
-- דעם אָסטראָוואָלער זעט מען עפּעס ניט?
דער קורצער שטערכעט ים, ער זאָל ניט פּלאַפּלען.

כלאַוונע שטייט צווישן עולם אין דער מיט,
ער גלאַנצט מיט זײַנע נײַע שיך, און מיט חידושים נײַע:
-- דער "טשבץ" פֿרעגט, ווי קומט עס, אַז בײ...

אין עסצימער: דער קאַפּעטקעוויטשער שטייט בײַם קאָמאָד,
ער קראַצט די פּעטע גאָמבע באַלעבעסלדיק, פֿאַרלעגן,
דער ראש--ישיבֿה שפּאַנט אַרום מיט אַ נערוועזן טראָט,
און שטעלט זיך רעש אַוועק דעם קאַפּעטקעוויטשער אַנטקעגן:
...איז וואָס ועט זײַן דער סוף פֿון ענין?
נעכטן איז געוועזן ווידער דער מחותּן,
ער ערגערט זיך -- וואָס וואַרט מען מיטן קנין?
דער ראש--ישיבֿה הייבט אָן נאָך אַ מאָל מיט גוטן:
-- זעקס יאָר קעסט בדיוק, ממש ווי איין וואָך,
אַ שיינער שווער, אַ רײַכע הויז -- וואָס ווילט איר נאָך?
און וואָס דער בתולה שײַך -- איז ניט שײַך,
איר האָט דאָך אָנגעקוקט... מײַן ווײַב,
די רביצן -- פֿאַרריכט דער ראש-ישיבֿה זיך אַליין -- זאָגט אויך,
אַז וואָס דער בתולה שײַך --
בקיצור -- זאָגט דער ראש-ישיבֿה שטרענג און הויך --
איר ווילט אַ קנין אָדער טנאים?

דער בחור איז געוווינט צו דעם און ענטפֿערט קאַלט:
-- דער מחותּן איז געוויס אַן ערלעכער, איך טרוי ים,
איך האַלט ניט אָבער בײַ דער בײַ, איך האַלט --
איך מיין איך האָב אַ שוועסטער, וואָס איז עלטער ---
דער ראש-ישיבֿה צינדט זיך אָן: דער אַלטער תּירוץ.
דער בחור ווערט אַלץ אָנגעבלאָזענער און קעלטער:
איך מוז עס ווערן גראָד דורך ים אַ חתן?
אַ חלק האָט ער אײַנגעלייגט? -- ער מאָנט! ער פֿאָדערט! --
ווערט בײַם קאַפּעטקעוויטשער דער קאַריק רויט-פֿאַרגאָסן,
נאָר ער שווײַגט אויס דרך-רץ.

דער ראש-ישיבֿה רופֿט: רחמיאל טראָכנבראָדער.
דער לאַנגער קריכט אַרײַן מיט אויסגעסטאַרטשעטע אויגאַנעס.
דער קאַפּעטקעוויטשער דערפֿרייט זיך: ברוך שפּטרני, --
און וויל וואָס גיכער ווערן נעלם,
דער ראש-ישיבֿה אָבער רופֿט צוריק פֿון שוועל ים:
בלײַבט! -- און צום אַרײַנגעקומענעם מיט אַ אירגזון,
ווי זיי וואָלטן אין אַ מיטן שמועס ערשט געלאָזן:
...איר דאַרפֿט דעם שידוך טאָן -- און אין בית-מדרש בלײַבן.
מוצאי יום-טובֿ וועט איר תּנוים שרײַבן
מיט דער קעכין חיה...
דער קאַפּעטקעוויטשער צעפּראַלט דאָס מויל פֿול שטוינונג,
דעם ראש-אישיבֿהס אויגן שיסן,
--זאָלן אַלע הערן, אַלע מעגן וויסן,
אַז אַ בעל-מוסר מאָנט ניט פֿאַר זײַן תּורה אַ באַלוינונג
פֿון טרפּ״ט אַלפּים,
שטענדיק זײַן בײַם שווער אויף קעסט;
טראָכנבראָדער, איר וועט שלאָפֿן ווײַטער ווי איר זײַט געשלאָפֿן,
און עסן ווי אַן מתר בן-תּורה עסט.
די קעכין -- ציילט דער ראש-ישיבֿה שטרענג די ווערטער --
פֿלעגט אויסטראָגן פֿאַר גבֿירים מילך און גוט פֿאַרדינען,
האָט זי געוואָלט אַ קעכין זײַן -- אַבי זיך אין אַ פֿרומען הויז געפֿינען
--
דאָס איז אײַער זיווג דער באַשערטער.
און חוץ דעם -- קוקט דער ראש-ישיבֿה זיך אַרום --
איז זי אַ איתומה נעבעך -- אַ רחמנות,
איר זײַט דאָך אַ בעל-מוסר, איר זײַט פֿרום,
און פֿשר ווילט איר אויכעט אַ רבנות? --
נעמען בלוי דעם ראש-אישיבֿהס אויגן בליצן.
דער טראָכנבראָדער ווײנט אַזש פֿון באַליידיקונג און בעבעט:
-- אין וואָס זײַט איר מיט חושד, רבי?..
דער ראש-ישיבֿה גלעט די אויסגעלאָשענע אַש-גרויע שפּיצן
פֿון זײַן פֿײַערדיקער באָרד,
ער לייגט אַרויף אַ ווייכע דלאָניע אויף דעם טראָכנבראָדערס האַלדז,
און קוקט אויף דוד קאַפּעטקעוויטשער, וואָס שטייט נאָך אַלץ

אַן אָנגעשפּאַרטער אויף זײַן אָרט,
און שפּילט זיך קיל, ווי ס׳איז זײַן שטייגער,
מיט זײַן גרויסן זייגער.
דער ראש-ישיבֿה גייט אַרויס פֿון ספֿרים-חדר אָן אַ וואָרט.

דוד קאַפּעטקעוויטשער שפּרינגט צו צום טראָכנבראָדער: שוטה,
--
גריבלט זיך דער לאַך אין זײַנע באַקן, שמאַלציקע און רויטע --
איר האָט באַדאַרפֿט ים עטשנען -- זאָל כלאַוונע נעמען חיהן,
און אײַך זאָל ער אַוועקגעבן דאָס טעכטערל,
דאָס טעכטערל -- באַווײַזט ער אויף דער שלאָפֿשטוב מיט אַן
אויסגעלאַסענער העוויה
און ווישט אַרום פֿון מויל דאָס סם׳איקע געלעכטערל.

אין ספֿרים-חדר האָט דער עולם זיך געהיצט.
די לומדים האָבן כלאַוונעס תּורה אָפּגעדונגען,
ער האָט זיך ניט געלאָזן און געבליצט
מיט בקיאות, אײַנפֿאַלן, פֿאַרקערט געדרונגען.
די אַלמערס ספֿרים האָבן זיך אַרײַנגעמישט.
דער וואַרשעווער האָט זיך געקאָכט: איך ווײַז אײַך אַ _חידושי
רי״ם_,
--
כלאַוונע האָט אַ כאַפּ געטאָן אַ ספֿר פֿונעם טיש,
און געזונגען העכער מיט אַ קלינגענדיקער שטים.

די הענט אַהינטער האָט דער ראש-ישיבֿה זיך אַרומגעדרייט,
אַרײַנגעשטעלט אַן אויער אין געזעמל און געהאַט הנאה.
אַ שפּאַן געטאָן אין עסצימער פֿאַרטראַכטערהייט,
אַרײַנגעכאַפּט אין מויל די באָרדשפּיצן די גרויע,
אײַנגעהאָרכט זיך צו דער שלאָפֿשטוב דער פֿאַרמאַכטער,
און פֿון דער זײַט געקוקט אויף כלאַוונען אַ פֿאַרטראַכטער.

דער לאַנגער טראָכנבראָדער האָט אַ האָר פֿון גאָמבע זיך
געצעפּט.
אַ מוסרניק טוט אַלץ באַרעכנט --
איז ער אין וועג געשטאַנען יעדן ווי אַ סלופּ,

ביז ער איז אַרײַן אין קיך און זיך פֿאַריקעט פֿאַר דער קעכין:
-- איך, איך וויל אַ טרונק, גג... גיט מיר אַ גלאָז...
(ס'האָט אויפֿגערעגט געפּײַפֿט זײַן לאַנגע נאָז).
די קעכין האָט אַ כאַפּ געטאָן אַ גלאָז פֿון שאַפֿקע,
געווישט עס לאַנג מיט ציטעריקע פֿינגער און געגלעט.
ער האָט געבעטן זיך: גענוג, און זי האָט דווקא
דאָס גלאָז געווישט און גאָרנישט ניט גערעדט.
ער האָט געמאַכט אַ ברכה אופֿן כול, זי האָט געענטפֿערט: מן.
די הענט פֿאַרלייגט אונטער דעם שירץ: אַ דאַנק זײַן ליבן נאָמען
--

כלאַוונען האָט דער גאַנצער פּילפּול צוגעגעסן.
ער האָט שוין אַלע "ריטבאַ"ס, אַלע "ראַשבאַ"ס אויסגעבראַכט,
און זי -- זיצט אַלץ אין שלאָפֿשטוב צוגעמאַכט.
שטייט ער צווישן עולם אין דער מיט,
די לומדים שטורעמען אויף ים -- ער שווײַגט ברוגז.
אַ בחור שרײַט: דער רמבם פּסקנט... כלאַוונע קלערט: וואָס טויג
עס?
זי ווײַזט זיך ניט...
דער אָסטראָוואָלער האָט אַרומגעשפּרײַזט אויף דער קוואַרטיר,
פֿאַרגעסן ניט געקענט:
ער האָט געקוקט אויף מיר דערשטוינט, מיט חשד --
און דרך-רץ...
ער פֿילט זיך אַ צעבראָכענער, געשענדט, --
איך בין געוועזן יאָרנלאַנג זײַן ראש-הוועד,
אַ תּלמיד האָט דאָך פֿאַר אַ רבין דרך-רץ -- יאָ.
און וואָלט דער דרך-רץ פֿון זײַן פּנים אָפּגערונען,
וואָלט פֿשר רחמים זיך בײַ ים געפֿונען,
און ווּ ס'איז רחמים דאָ -- איז חוזק דאָ,
אַ מאָל גייט חוזק נאָך רחמנות, אָפּט מאָל -- פֿאַר,
זיי גייען אויך צוזאַמען, --
אַזוי האָט ער געגראָבן זיך, ווי אין אַ חורבֿה -- אין זײַן צער;
ווי אַ הונגעריקע חיה אונטער דורכגעפֿוילטע שטאַמען:
זיי האָבן דרך-רץ -- איך האָב זיי דערצויגן אַלע,
די פֿרימסטע אָבער וואָלטן זיך געפֿרייט,
ווען עמעצער איז זיי מײַן בראָך מגלה,

זיי ווייסן שוין... איך פֿיל עס, ווען זיי גייען מיר פֿאַרביַי ---
ער האָט אַן עלנטער זיך אויפֿגעדרייט,
און מיט זיַין שטערן צו דעם פֿענצטער צוגעפֿאַלן.
די זון האָט ים געגלעט מיט אירע צאַרטע עלול-שטראַלן, --
דער אָסטראָוואָלער האָט געוויינט מיט הייסן בליַי.

משׂכּיל... דער יאָמער פֿון אַ מענטשן אין אַ הייל,
דער יאָמער פֿון אַ מענטש -- אַ פֿאַרשטויסענער, פֿאַרטריבענער, --
ער האָט געזונגען מיט אַזוי פֿיל שטילן גרויל,
ווי פֿון אַ וועלט אַ חרובֿווער -- דער איינציקער פֿאַרבליבענער.
אָ, גאָט, איך וויל דיר אויסגיסן מיַין ווייטיק,
איך וויל דערציילן דיר מיַין פּיַין.
קוק רעכטס -- עס וויל מיר קיינער ניט דערקענען,
איך בין שוין קיינעם מער ניט נייטיק,
אָ, קוק זיך איַין, אָ, קוק זיך איַין...

פֿאַרנעם, גאָט, מיַין געבעט, איך בין צעבראָכן,
איך רוף צו דיר -- דו זאָלסט מיר ניט פֿאַרטריַיבן,
איך קלאַפּ אין הימל, ווי אַן אָבֿל צו אַ שכן,
אַליין ניט מיט אַ בר-מינן אַ גאַנצע נאַכט צו בליַיבן...
אָ, גאָט, עס זיצט דער טויט אין מיר -- איך פֿיל ים
אין מיַינע אויגן, אין די הענט, --
אַזוי האָט ער געפּלאָנטערט זיַינע רייד מיט פּסוקים תּהילים,
ביז די זון אין שויב האָט אויסגעברענט.

"אַלטע ברויט, אַלטע חלה, האָט רחמנות אויף אַ קראַנקן ייִד,
ייִדן, וואַרפֿט לכּבֿוד שבת וואָס אַראָפּ". --
דער אָסטראָוואָלער האָט דערהערט דעם בעטלערס ליד,
און אויפֿגעהויבן פֿון די נאַסע הענט דעם קאָפּ:
אַלץ הייבט ווידער זיך פֿון אָנהייב אָן --
וואָס ווערט זיַין? אָ, וואָס ווערט זיַין?
איך בין ווי אין די פּאַקעלעס -- דער האָן,
אַרויס מיט איין פֿוס, מיט דעם אַנדערן אַריַין.
ווי זאָגט דער משל: דער פֿאַרפֿאָלגטער הירש ברעכט אָפּ די הערנער,

ער זאָל זיך ניט פֿאַרטשעפּען אין די צווייַגן, --
ער הייבט אָן לאַכן: כ׳וואָלט קיין בטלן ניט געווען, קיין לערנער,
אויב איך זאָל זיך אַליין פֿילו איצט ניט לייגן.

ס׳איז גאָר ניטאָ קיין וואַלד, און איך האָב ניט קיין שיינע הערנער,
דאָס האָב איך זיך פֿאַרוויקלט אין אַ קליידל, --
אַן איינגערעדטע מעשׂה, עפּעס דאָרט אַ נאַריש מיידל.
גענוג געפּלאָנטערט אין חשבונות זיך -- אַהער, אַהין,
יעדן חשבון קען מען אויפֿשטעלן אַנטקעגן -- צען,
די קראַפֿט פֿון מעשׂים ליגט ניט סוף-כּל-סוף אין זייער זין,
נאָר אין באַשלוס: איך וויל -- איך קען...
דער אָסטראָוואָלער האָט זיך אויפֿגעשטעלט. עס האָט אין ים געזאָטן:
איך בין נאָך ניט אין פּאַקעלעס דער האָן.
ער האָט אַרויסגעשלעפּט די ציצים און צעשפּרייט דעם טלית-קטן,
זיך איינגעבויגן און די זאָקן אויסגעטאָן:
אָ, גרויסער אומזין פֿון מייַן גיהנום,
מיר פּייַניקט ניט אַזוי, וואָס עפּעס דאָרט אַ מיידל וויל ניט מיר --
ווי דאָס, וואָס זי וויל -- יענעם...
מיט מייַנע שיך האָט ער מייַן משוגעת ניט צוגענומען --
דאַרף איך איצט אַליין אַ ב אָ ר וו ע ס ע ר דאָרט קומען.
אַ שיף וואָס טרינקט זיך, וואַרפֿט אין וואַסער אַלץ צו ווערן ניצול,
אַ מוסרניק דאַרף קענען לייגן זיך אין בלאָטע, --
זיי וועלן זאָגן, אַז דאָס איז אַ שפּיצל,
איך -- וועל אָבער שוין ניט קענען האָבן קיין חרטה ---
ב אָ ר וו ע ס!
איך בין געגאַנגען שוין אַ באָרוועסער אין קיִעוו.
אָ, גאָט, איך שרייַ צו דיר אַ נאַקעטער ווי יובֿ:
״גיב דייַן אָרעם מיר אין ערבות״.
איך וויל אין גאַנצן זייַן צעבראָכן, גאָרנישט האָפֿן ---

און דער אָסטראָוואָלער איז אַרויסגעלאָפֿן...

אין גיהנום אויף אַ קײַט

אין קיך אַרום די ווײַסע טישן, שבת --
איז תּשעה-באבֿ... פֿילו דער צעפּײַערטער ר׳ בא
איז ווי אַ פֿליג אין ווינטער -- שטום.
מען זינגט קיין זמירות ניט. יעדער עסט באַזונדער און
פֿאַרטראַכט.
עמעצער אַ באָרוועסער גייט, ניט געזען, אַרום
צווישן עולם בחורים פֿון פֿרײַטיק אויף דער נאַכט...
חיים ווילנער קוקט אויף משה ליבער --
דער אַפּיקורס זיצט ווי שטענדיק -- שטר,
אַ זײַטיקער, אַ קאַלטער און אַ טריבער.
ער נעמט קיין אָנטייל ניט אין צער
פֿון גאַנצן ציבור.
אַ פֿאַראומערטער בענטשט יעדערער פֿאַר זיך,
שטיל, אָן אַ מזומן,
און מען שלײַכט אַרויס פֿון קיך
בגנבֿה, ווי מען איז געקומען...

חיים ווילנער האָט דעם אַפּיקורס אָפּגעוואַרט אין דרויסן.
ליבער האָט אַ לאַך געטאָן, ווי ער וואָלט זיך אויף דעם געריכט.
אַוועקגעשפּרײַזט, דעם קאָפּ פֿאַרהייבן, מיט אַ טראָט אַ גרויסן,
דער ווילנער איז ים נאָך, אין מאַנטל דאָס געזיכט.

ליבער האָט זיך אָפּגעשטעלט: "מבֿקש," וואָס זײַט איר אַזוי
צעטומלט?
אַ בעל-מוסר דאַרף דאָך זיך פֿאַרלייקענען, גיין באָרוועס,
דאָס פּאַסט זיך זייער גוט צום רומל.
אײַך -- באַדאַרף דאָס ניט צערודערן, איר זײַט דאָך נאָר וואָס
אָנגעקומען, און אַוודאי האַלט איר,
אַז עס קומט ניט אָפּ נאַוואַרעדאָק מיט רייד -- איז אויך מקיים,
טאָ וואָס איז, אַז אַ מוסרניק אַן אַלטער
האָט זיך אַוועקגעלאָזט אין גאַס אַ באָרוועסער לשם שמים?..
- דער ווילנער: אַן אַלטער ראש הוועד, אַ חתן שוין כמעט --

אַ באָרוועסער אין ראש-ישיבֿות שטוב?..אַזוי מבֿטל מאַכן זיך, צעשאַרן!
- ליבער: ים פּאַסט נאָר רודפֿן און מוסרן זייַן וועד?
מקיים זייַן -- זאָלט איר... איר ווילט מען זאָל אייַך דווקא נאַרן?
פֿון וואַנען ווייסט איר אָבער, אַז דער רגזן מיט די פּיס די לאָמע,
האָט געמיינט נאָר זיך צו זייַן מבֿטל,
אפֿשר האָט ער גראָד דורך דעם גענומען פֿינצטערע נקמה
אָן ראש-ישיבֿה און זייַן טאָכטער -- מערער ווי אָן זיך?..
איך זע, איר זייַט נאָך גאָר אַ יאַטל.
- דער ווילנער: ער האָט אַוועקגעגעבן כלאַוונען זייַנע שיך...
- ליבער: איר גייט אויך אין קלומפּעס אויסגעדרייטע --
פֿאַר וואָס האָט ער די שיך ניט אָפּגעגעבן אייַך?
דער ווילנער ווערט אין כּעס: איר זייַט אַ חוטא
און אַ מחטיא... וואָס בין איך דאָ שייַך?
כלאַוונען אָפּגעבן -- אָט דאָס איז אַ פּעולה!
ליבער קרימט זיך מיט פֿאַראַכטונג: איר זייַט עס אַ מענטשן-קענער...
כלאַוונע נעמט בייַ ים אַוועק די בתולה --
ער איז אַ ליכטיקער, אַ ציכטיקער -- ער איז פֿיל שענער,
גיט דער אָסטראָוואָלער ים אַוועק די שיך -- אַ זשעסט
פֿון גאווה, רעזיגנאַציע און דער עיקר פֿון נקמה: זעסט!..
פֿונדעסטוועגן געטרויט מיר ניט -- איך בין אַ כּופֿר.
- דער ווילנער: מען טרויט אייַך ניט. מען גייט אייַך אויף די טריט.
דאָך האַלט מען אייַך -- און דאָס פֿאַרשטיי איך ניט...
- ליבער: כאַ-כאַ, איך בין פֿון ביכלעך און פֿון חזיר טריפֿער,
נאָר זיי קלערן: איך וועל בעסער ווערן פֿאָרט.
גייט זשע, ווילנער, טרעפֿט מען אייַך מיט מיר איז -- נו...
דער ווילנער צאַפּלט אויף און רירט זיך ניט פֿון אָרט,
ער קוקט זיך אום און גייט צום אַפּיקורס נענטער צו:
-- מען האָט אַ בוך געפֿונען אין מייַן קעסטל ---
- ליבער: אַ קעמל מיט אַ שפּיגעלע אין אייַער וועסטל,
דערפֿאַר האָט איר געגעבן טקיִעס-קף --
- דער ווילנער: ווו האָט איר שוין אַלץ צונויפֿגעקליבן?
- ליבער: אין נאַוואַרעדאָק איז דאָ געהיימער טעלעגראַף,
און איך בין אַ נאַוואַרעדקער שוין אַ יאָר זיבן.

- דער ווילנער: און אַלע מאָל זײַט איר אַזאַ --
- ליבער: -- פֿאַרלייקענער? -- ווי קום איך דאָ בײַ זיי? --
דאָס ווילט איר פֿרעגן, האַ?
איר זעט, איך בין אַ מוסרניק: איר קלערט -- און איך פֿאַרשטיי.
גוט, איך וועל אײַך ענטפֿערן. איך בין געפֿאָרן צוליב הונגער.
איר באַנעמט עס ניט? -- אַוודאי, איר זײַט נאָך אַ יונגער,
דעריבער זאָג איך אײַך: אַנטלויפֿט אין דער פֿאַרמאַכטער תּיבֿה,
קלערט ניט פֿון דער וועלט, וואָס גוסט אונטער אײַער קאַסטן,
ס׳איז מײַן חבֿרותא, ווי דער שוועל פֿון אַ נקבֿה,
און איר וועט זיך ניט אויסקויפֿן מיט צען מאָל פֿאַסטן.
- דער ווילנער: וואָס זײַט איר הונגעריק אַזוי צו זײַן
פֿאַרשטויסן?
וואָס שפּײַט איר מיט אַזאַ הנאה ניבול-פּה?
איך האָב אײַך אָפּגעוואַרט אין דרויסן...
- ליבער שמייכלט טרויעריק: איך זע,
איר זײַט אַ נעגל-וואַסער-פֿרומער פֿילאָסאָף,
האָט איר דערזען דעם אָסטראָוואָלערס סוף
איידער איר אַליין האָט אָנגעהויבן,
גייט איר מיט דעם אַפּיקורס דעם פֿאַרשאָלטענעם צוזאַמען,
אפֿשר גראָד וועט ער אײַך ראַטעווען דאָס גלויבן,
ווען אײַער רעטונגס-לייטער -- מוסר -- שטייט אין פֿלאַמען...
פֿאַרפֿאַלן, קיינער וואַקסט ניט גרעסער, ווי ער קען.
- דער ווילנער: אַ בעל-מוסר וויל זײַן גרעסער ווי ער איז.
- ליבער: אַ שטות... איר וועט אַליין דאָס שפּעטער זען,
- דאָס הייסט: אַרומגיין טראָגנדיק אין האַרץ -- אַ שפּיז...

ס׳האָט ליבער יאָמערלעך פֿאַרקרימט דאָס מויל:
- זאָגט מיר, חיים ווילנער, וואָס איז מוסר בהתפּעלות?
און איידער חיים ווילנער האָט געכאַפּט די שאלה,
האָט ליבער אופֿן מיטן גאַס אַרויסגעלאָזן אַ געהויל,
ער האָט זיך בײַ די רעקל-קלאַפּעס אָנגענומען,
ווי ער וואָלט וועלן רײַסן קריִעה,
און אַ פֿאַרמשפּטער, ווען ער דערזעט זײַן טליה:
- איר קענט דעם ניגון? -- דאָס איז מוסר בהתפּעלות...
איר זעט, אָט איז אַדורך אַ פֿרוי,
איר האָט פֿילו ניט געזען איר פּנים גוט,

פֿילט איר זיך ניט, מוסרניק, אַזוי
ווי אײַער האַרץ וואָלט זיך געוואָרפֿן אונטער אירע פֿיס אין בלוט?
אַ וועלטיש פֿרײַער מאַן זעט אין דער פֿרוי -- דאָס ווײַב,
אַ ישיבֿה-בחור זעט די קליידער, זעט די דאַמע.
ס׳איז ניט קיין גאַרעניש פֿון לײַב נאָך הייסן לײַב,
דאָס איז די עלנטקייט, וואָס זוכט אַ שוועסטער, זוכט אַ מאַמע...
פֿאַרשטייט איר עס? איר זײַט נאָך יונג, כּמעט אַ קינד,
איך בלײַב געפּלעפּט ווען ס׳גייען מיר פֿאַרבײַ פֿאַרפּוצטע פֿרויען --
דאָס איז די בענקעניש צו ריינקייט -- ניט צו זינד.
דאָס איז די זיכערקייט. די רו. דער ניט באַשערטער גליקלעכער נסיון.
אַ מיידל-פּוטערל -- ווי ווייך עס איז, ווי טיף,
איך וואָלט אין ים פֿאַרגראָבן מײַן צופּלאַמטן קאָפּ דעם מידן.
איך חלום פֿון אַ ווײַטן צאַרטן בריוו,
און ניט פֿון נאַדן -- אַ ישיבֿה מיט אַ טשאָלנט און אַ בת-איחידה.
ליבער כאַפּט זיך אָן מיטביידע הענט בײַם ברוסט,
ווי ער וואָלט וועלן זי אויף צוויי צורײַסן:
-- ס׳איז דאָ אַזאַ גיהנום-פֿליסטער: לוסט!
און איך האָב מיט אַ ניגון עס געוואָלט אַריבערשפּרײַזן --
דער ניגון דאָס איז מוסר בהתפּעלות...
אָט זײַנען מיר אַצינד אין מיטן שטאָט,
איר זײַט שוין דאָ אַ מאָל געווען? -- ניין!
אָט גייען יונגע לײַט פֿאַרבײַ מיט אַ געשווינדטן טראָט,
גלײַכגילטיק און קאַלט -- און איר מוזט פֿירן קריג מיט יעדן שטיין.
דער הימל בלויט. געלעכטער בלענדט. עס ווינקען פֿענצטער.
יעדער מויער פֿרייט זיך -- און פֿאַרלייקנט אײַך...
הלוואי וואָלט איר געזען אין אַלץ געשפּענסטער, בלויז געשפּענסטער,
נאָר יעדער ליכטפּלעק זעט אויס אַ פֿאַרכּישופֿטער אין טײַך.
איר בענקט, און שלינגט ווי הייסע אײַזנס -- ליגן,
שלעפּט איר זיך אַוועק; דאָס פּנים אין די הענט
פֿאַרגראָבט איר זיך אין אַ בית-מדרש-לאָך -- און מיט אַ ניגון

ווילט איר אָפּטויטן דאָס האַרץ אין זיך, וואָס ברענט --
דער ניגון -- דאָס איז מוסר בהתפּעלות...

חיים ווילנער האָט די הענט צעשפּרייט:
-- ווער האָט אײַך געגויט?
ס'האָט ליבער שאַרף אַרײַנגעשניטן:
-- ברויט!
- דער ווילנער: הייסט עס, איר האָט זיך פֿאַרשטעלט -- און ניט געלערנט,
טאָ וואָס אַזוי פֿיל פּײַן, אַזוי פֿיל טרערן, --
איר האָט דאָך קיין אַנטוישונג ניט געליטן.
-- ליבער: פֿאַרוואָר, איר זײַט גערעכט, פֿאַרוואָר.
איך בין געווען אַן אַפּיקורס שוין צו דרײַצן יאָר;
צו בר-מצווה ניט געלייגט קיין טפֿילין,
געוווּסט פֿון דאַרווינען, די קריטיקער פֿון ביבל --
נאָר ברויט איז ניט געווען אין אונדזער שטיבל...
בין איך געפֿאָרן עסן טעג, מײַן הונגערקראַמף צו שטילן.
אַז איך דערמאָן זיך אָן די פֿרעמדע טישן,
ווילט זיך מיר אין בלאָטע לייגן,
מיט קויט פֿון אונטער רעדער זיך פֿאַרמישן,
און אויסרײַסן ווי ברעקשטיינער פֿון זיך די אויגן.
נאָך איצטער, אַז איך גיי אַרײַן אין היימישע, מיר נאָנטע שטיבער,
דאַכט זיך מיר, די באַלעבאַטים קוקן זיך מיט חוזק איבער...
איך בין געגאַנגען אין איין העמד אַ גאַנצן ווינטער,
איך האָב פֿון זיך געריסן פּאַסנווײַז,
אַ פֿאַרשעמטער פֿלעג איך זיך אַרומקוקן אַהינטער,
איך פֿלעג זיך יעדן טאָג פֿאַרשפּאַרן קנאַקן לײַז --
אַיעדן טאָג פֿלעג איך זיך אויף צוויי שעה באַהאַלטן.
אַן אויסשיט האָט באַדעקט מײַן גאַנצן לײַב -- צרעת.
איך פֿלעג אַרײַנבײַסן די ציין אין שטענדער, ניט צו מאַכן קיין געוואַלדן,
דאָס בײַסעניש האָט מיר אַרײַנגעיאָגט אין משוגעת.
אַ מאָל בין איך בײַ נאַכט געלעגן אין אַ ווײַבערשול,
איך האָב זיך אופֿן דיל געוואַלגערט, אַ צעביסענער פֿון וואַנצן,
איך האָב געוואָלט אַרויס פֿון הויט, איך בין געווען דול,

פֿון הונגער האָט מײַן אינגעווייד גענומען טאַנצן.
און פּלוצלונג, ווי אַ לעבעדיק פֿאַרשאָטענער אין גרוב,
האָב איך דערהערט אין פֿינצטערניש -- געזאַנג,
אַנטקעגן שולכל איז געווען אַן אַרבעטאָרער-קלוב,
וואָס האָט אַרײַנגעשאָטעמט אין דער נאַכט מיט שטורעם און געדראַנג.
אַזוי האָב איך געלעבט אין קיִעוו, אין באַרדיטשעוו און אין שקלאָוו.
דער אומרו האָט געברויזט, די האָפֿענונג האָט אויפֿגעבליט אין לאַנד
אין וויסטן
און איך האָב זיך געפּײַניקט צווישן ל״ו --
און אָנאַניסטן...
איך פֿיל נאָך איצטער צו מײַן לײַב אַזוי פֿיל עקל,
אַז ס׳איז אַ חידוש מיר, ווי ווער איך ניט דערוואָרגן,
איך פֿלעג זיך איבערדעקן אופֿן קלויזבאַנק מיט מײַן רעקל,
און מײַנע אָפּגעדעקטע פֿיס פֿלעגט קושן דער פֿרימאָרגן.
איך האָב געחלומט תּמיד פֿון אַ ברויטל, פֿון אַ גאַנצן לעבל,
און אַרום מיר -- אַ מחנה אין צעפֿליקטע בגדים,
טוכלע און פֿאַרשטויבטקייט, עיפּוש, קרעץ און שוועבל,
און אַ גיהנום פֿון געשריי: בן דם, איַי, בן דם...
איך בין געווען אין בלוט אַ וועלטישער, אַ פֿרײַער --
און קיין מאָל ניט אַליין, באַשטענדיק אין גייעג, אין פֿײַער, --
לויזן האָב איך זיך געקענט פֿאַרשפּאַרן,
אָבער ווי האָב איך געקענט פֿאַרשפּאַרן מײַן נשמה?
איך בין געווען צו ערלעך זיי צו נאַרן,
און דער פֿאַרדאַמטער אָסטראָוואָלער מיט די פֿיס די לאָמע,
וואָס איז נאָך דעמאָלט ניט געווען אַליין צעשמעטערט,
האָט מיר געטריבן ווי אַן אָקס אין בוינע:
אויב ער שוינט ניט זיך -- צי וועט ער
עפּעס דאָרט אַ בחורל פֿאַרשוינען?
ניין! איך האָב זיך ניט פֿאַרשטעלט, איך האָב געמוזט אַ גלויבן האָבן,
האָב איך צעבראָכן אין בית-מדרש אַלע שטענדערס,
איך האָב מײַן קאָפּ אין וואַנט אַרײַנגעגראָבן,
ס׳האָט אַלץ אין מיר געצאַפּלט -- און איך האָב זיך ניט

געענדערט.
ריכטיק זאָגן זיי, די משוגעים:
שווער איז שטאַרבן פֿאַר אַ תּורה; שווערער פֿיל -- פֿאַר איר צו לעבן.
איך וואָלט געשטאָרבן פֿאַר דעם גלויבן פֿון די פּראים,
מײַן יוגנט איז מיר שווער געווען זיי אָפּצוגעבן.
אַ מרה-שחורהדיקער אָפּגרונט האָט פֿון זיי געווייט,
דאָס גרויליקסטע געווען איז זייער שׂמחות-תּורה,
דאָס איז געווען די משוגעת פֿון פֿרייד,
דאָס איז געווען די שיכּורע צעלאָזטע מרה-שחורה.
און איך, וואָס האָב צו לערנען מוסר זיך געצוווּנגען,
האָב שׂמחות-תּורה אויך, ווי אונטער אַ צעפֿאָכטן קנוט -- געזונגען
איך האָב געטאַנצט. איך האָב געוואָלט דורך שרײַען,
פֿון אַלע ווייטיקן און תּאוות זיך באַפֿרײַען.
פֿון מײַן עלנט האָב איך אויסגעשמידט אַ גלויבן,
אַ טוגנט -- פֿון דעם צוואַנג;
איך פֿלעג אַרויסקוקן פֿאַרבענקט אַדורך די שויבן,
און אויסגעגאַנגען מיט אַיעדן זונפֿאַרגאַנג.
איך בין אַ מאָל אין אַ בית-מדרש אין התבודדות געזעסן,
די שקיִעה איז געלעגן אויף מײַן קאָפּ, ווי אָפּגעהאַקטע הענט.
איך האָב געהאַט דעם חשבון פֿון דער צײַט פֿאַרגעסן,
עס האָבן מיר אַרומגערינגלט שטום די ווענט.
די בענק, די בימע, האָבן זיך אין מיר אַרײַנגעקאַרבט,
ס'האָט זון בײַ מײַנע פֿיס געטריפֿט, ווי בלוט פֿון מיר אַרויסגעצאַפּט.
דאָס לעבן איז געווען ווײַט. איך האָב געפֿילט: איך שטאַרב ---
און איך האָב מײַן געזיכט און מײַנע קני באַטאַפּט.
און ווייסט איר ווער אין אַלץ איז שולדיק? --
האָט ליבער אויסגעשריִען ווילד -- איך וויל זיי אַלעמען דערמאָרדן!
פֿאַר וואָס האָב איך געבראָכן זיך אַזוי געדולדיק?
מען האָט געזאָגט: דער מענטש איז פֿרײַ -- נאָר ניט געאָרדנט.
ווילנער, שאָקלט ניט דעם קאָפּ, איר האָט ניט וואָס צו זאָגן,
איך האָב דעם גאַנצן פּײַן אַדורכגעטראָגן.
דער גאַנצער פּײַן איז שטות. איר וועט ניט ענדערן זיך סײַ ווי

סײַ:
דער מענטש -- ער איז ניט פֿרײַ...

זיי האָבן מיד אַראָפּגעזעצט זיך אויף אַ באַנק אין גאָרטן
דער ווילנער האָט געקוקט אויף זײַנע שיך.
ער האָט געטאָן אַ ציטער: גייט ווער דאָרטן?..
ס'האָט עמעצער מיט אַן אַראָפּגעלאָזטן קאָפּ אויף גיך
אַדורכגעאײַלט...דער ווילנער האָט דערפֿילט זיך אַ געכאַפּטער
בײַ אַ
גנבֿה.
ליבער האָט געשמייכלט קלוג און טרויעריק: איר זעט,
כ'האָב אײַך געוואָרנט: זיצט אין דער פֿאַרמאַכטער תּיבֿה,
זיי וועלן אײַך ניט מוחל זײַן דעם כײַט
פֿון גיין מיט מיר... זיי קומען אײַך פֿון אומעטום אַנטקעגן,
נאַוואַרעדקער דערקענט מען אָן די היט, --
זיי זאָגן כּלומרשט, אַז עס אַרט זיי ניט
די פֿינגער-טײַטלעניש, וואָס יאָגט זיי נאָך אויף אַלע וועגן, --
אין דער מת, וויל ניט קיינער קיין בזיון --
זיי ציט צום מקום פֿון נסיון!
און ווײַל זיי קענען קיינעם ניט געפֿעלן,
ברענט אין זיי דער האַס פֿון ניט דערגאַנגענע.
אַ וואָלף וועט פֿאַר אַ וואָלף זיך ניט פֿאַרשטעלן,
איך בין אַ מוסרניק, איך קען זיי די געפֿאַנגענע
אין נעץ, וואָס זייער קראַנקער דמיון האָט אַליין זיך
אויסגעשפּינט.
זיי שפּײַען אויף דער וועלט -- דאָס מינדסטע אָבער טוט זיי וויי,
אַן איבערלעבונג אַלץ -- ווי בײַ אַ נײַ געבוירן קינד,
זיי האָבן אַזוי לאַנג געשמיסן זיך מיט אייגענעם געשריי,
ביז זיי האָבן אויפֿגעהערט צו שעמען זיך אַרומגיין נאַקעט;
פֿון רייניקן זיך -- זײַנען זיי געוואָרן פֿול מיט אומריינעם
פֿאַרדאַכט,
זיי האָבן אַזוי לאַנג אויף זיך אַליין געטראָטן און געכראַקעט,
ביז זיי האָבן שוין פֿון גאָר ניט, חוץ פֿון זיך געטראַכט.
ווי קען מען אויסבײַסן די תּאווה דורך זיך זידלען?
ווי ווערט מען עס אַן עניו דורך אַ חשבון און באַרעכנט?
וואָס איז עס פֿאַר אַ פֿרומקייט אויפֿגעשאַרט דורך קבֿרים-

רידלען?
דאָ ליגט אַ קנויל -- דער עקל, נאָר איך קען ניט ברעכן...
ווער ווייס דאָרט פֿון אַ גאָט? -- מען הערט נאָר פֿון אַ תּורה.
וואָס איז פֿאַר זיי דער כּלל? -- אַ פּרט איז דאָ.
ווער ווייס פֿילו, צי זיי גלייבן אין אַ שטראָף אַ געטלעכער פֿאַר
אַן
עבֿירה.
זיי שרייַען: לאָמיר גוט זייַן צוליב -- גוט, לשמה.
זיי ווילן אָפּפֿאַרבן און ראַטעווען דעם אַלטן שימל,
אויפֿלעבן, וואָס לעבן קען שוין ניט.
זאָגט ניט: גאָט, זאָגט -- הימל,
זאָגט: מענטש, און זאָגט ניט: ייִד.
מיר אַרט עס ניט. איך בין אַ בוים אַן אויסגעוואָרצלטער,
צעפֿוילטער
האָלץ.
ווּ איז אָבער ז אי אי ע ר קדושה, ז אי אי ע ר ציבור, ז אי אי ע ר
שטאָלץ?
דער קופּישקער -- זיי וועלן אייַך פֿון ים דערציילן פּרטים --
האָט אַרייַנגערוקט זייַן נאָז אין דרעק.
ער איז געווען מטורף-ערלעך -- איך בין אויך... מיט אַ
פֿאַרכאַפּטן
אָטעם
האָב איך אַרייַנגעקוקט -- און אַלע ווּנדן אָפּגעדעקט.
זיי קאָרטשען זיך און חזירן געבראָכענע: "דער מענטש איז
פֿרייַ".
חיים ווילנער, הערט מיר אויס, איך זאָג אייַך: הלוואי
וואָלטן זיי ים שטאַרקער ניט געשמידט -- פֿון שטריק ים
אָפּגעבונדן,
זיי האָבן אָפּגעפֿונען טהומען, ווּ עס זייַנען ניט געווען קיין
טהומען..
איך האָב זיי פֿייַנט, איך וואָלט פֿון זיי די הויט געשונדן,
איך האָב פֿייַנט פֿילו דעם גערוך פֿון זייער נאָמען...

חיים ווילנער איז אַן אויפֿגעקאָכטער אויפֿגעשפּרונגען:
-- איר האָט זיי פֿייַנט? -- אַנטלויפֿט!
איר האָט צו לערנען מוסר זיך געצווּנגען,

איצט צווינגט איר זיי צו האַלטן אייַך. איר פֿרעסט, איר זויפֿט,
איר מיינט, זיי האָפֿן איר וועט בעסער ווערן?
זיי האַלטן אייַך פֿון עקל, צו דערנידעריקן נאָר:
איר זעט ים דעם פֿאַרלייקענער, זייַן שטאָלץ קען ים ניט שטערן
צו עסן אונדזער ברויט אַזוי פֿיל יאָר.
מיר קלייַבן ברויט בייַ אַלטע פֿרומע ווייַבער,
פֿון רייַכע באַלעבאַטים ברענגען מיר פֿאַרברענטן טשאָלנט,
מיר ווילן אומגיין מיט אַ ווייטיק אין די לייַבער?
מיר ווילן דען פֿון הונגער זייַן געשוואָלן?
מיר האָבן ניט קיין ברויט -- טאָ לאָמיר טיילן זיך מיט ברעקלעך,
איר האָט ניט וואָס צו אָנטאָן -- נאַט אייַך מייַנע בגדים.
אָן גרייטקייט אויף קרבנות וואָלט געווען דאָס לעבן שרעקלעך.
מייַנס -- איז גאָרנישט, אַלץ איז דייַנע ביזן לעצטן פֿאָדים.
איר האָט ניט ווו צו שלאָפֿן -- לאָמיר טיילן זיך דאָס בעט,
איר האָט געזינדיקט -- לאָמיר טיילן זיך דעם עונש פֿאַרן כייַט
נאָר דער -- קוקט גוט זיך איַין,
ער האָט שוין לאַנג פֿאַרהאַקט די טיר אַהינטער זיך,
ער חוזקט אָפּ פֿון אונדזער זוכעניש און פּייַן,
דאָך קומט ער יעדן טאָג אין קיך...
ער קומט אַרייַן אַ זייַטיקער, זייַן יעדער קער איז ביטול,
און הייבט ער אויף אַ מאָל דעם קאָפּ פֿון טעלער יויך,
פֿאַרשאַרצט ער זייַנע ליפּן אין אַ שמייכל, ווי אַ גוי דאָס היטל,
און האָט אַ קופּערנעם געזיכט צו ריידן אויך.
און ייִנגלעך רייצט אַזעלכע חוצפּהדיקע רייד,
נאָר מיר האַלטן ים -- און זאָלן אַלע זען דעם אונטערשייד
צווישן אונדז און ים -- דעם בעטלער, דעם ציגייַנער-יונג -- - -- --
און חיים ווילנער בלייַבט אַן אויסגעבויגענער, ווי צו אַ שפּרונג.

ליבער רירט זיך ניט, ער שטאַרט אַן אָנגעשפּאַרטער,
די הענט אַראָפּגעלאָזן. בלייך, מיט מידע ברעמען.
חיים ווילנער גלייַכט זיך אויס און זאָגט שוין צאַרטער:
-- זייַט מיר מוחל, איך באַדאַרף זיך שעמען.
איר רעדט מיט צער, מיט ביטערניש, מיט האַס, און איך בין --
גראָב,
מען טוט אַ קעגענער אַ תּובֿה, אויב מען איז ניט אויך צו ים
גערעכט...

איך האָב צו טיף אײַך פֿשר אָנגערירט, איך האָב --
- ליבער: שווײַגט! ס׳איז מוסרניקעס-שטייגער: אײַנבײַסן און בעטן
באַלד מחילה.
דער ווילנער צינדט זיך ווידער אָן: און אויב אַזוי פֿילו?
ווער האַלט אײַך דאָ? -- אַנטלויפֿט!
- ליבער: אַ שאָד, וואָס ס׳איז ניטאָ קיין שׂכר עונש און אַ יענע וועלט,
איך וואָלט מיט מײַנע לײַדן אַלעמענס עבֿירות אויסגעקויפֿט!..
און ליבער האָט זיך אויפֿגעשטעלט:
- איר פֿרעגט: ווער האַלט מיך דאָ? -- ווו זאָל איך גיין?
איר זעט די יונגע לײַט, וואָס דרייען זאָרגלאָז מיט די שטעקלעך?
גיט מיר, חיים ווילנער, צו פֿאַרשטיין,
וואָס שפּילט די פֿרייד אַזוי אין זייערע צעפֿלאַמטע בעקלעך?
״פֿאַלשע פֿרייד- -- האָט חיים ווילנער בייז אַרויסגעזײַט.

ליבער: ניין. דאָס איז אַ פֿרייד אַ ניט-באַוווּסטע, עכטע.
איך שעם זיך מיט מײַן שׂונא צו די יונגע לײַט,
נאָר איך פֿאַרטראָג ניט זייער פֿרײַען לוסטיקן געלעכטער.
אָט יענער מיט די גאווהדיק געלאָקטע האָר -- איך טרעף דאָ אַ סך מאָל אים:
ער איז אַ דיכטער און אַ פֿרײַער מאַן, ער טראָגט אַרום אַ חלום,
ווי אַ העלד אויף זײַנע הענט אַ קינד פֿון טײַך אַרויסגעצויגן -- - - -
רירט אים אָן, וועט איר דערזען דעם טויט אין זײַנע גוטע אויגן.
איך ווייס ניט וואָס איר וועט אין זײַנע רייד געפֿינען,
זײַן בעסטער טאַט איז אָבער אויפֿגעוועקט פֿון קנאה.
נעווייִים זײַנען אויף דער וועלט נאָך דאָ,
נאָר קיינער קלערט ניט, אַז ער דאַרף אויך ווי אַ נבֿיא לעבן.
אויך גוטער זײַנען דאָ, נאָר ס׳איז דער מענטש ניטאָ,
וואָס זאָל פֿאַר עפּעס וואָס אַזוי בכּוח זײַן זיך אָפּצוגעבן,
אַז ער אַליין זאָל בלײַבן אויסן פֿון דער טאַט,
דאָס הייסט, ער זאָל אין גאַנצן זײַן פֿון איר פֿאַרשלונגען --
אַ מענטש, וואָס האָט אין גאַנצן זיך אין זינען ניט געהאַט,
און בלויז די טאַט האָט אים באַצוווּנגען.
די וועלט האָט אויפֿגעבליט אין בלוט און לײַדנשאַפֿטן --

פֿאַרביקער און בונטער,
איך ווייס עס גוט, נאַוואַרעדאָק האָט אָבער מיר דאָס האַרץ פֿאַרסאַמעט.
איך פֿאַרגעוואַלדיק יעדע טאַט. איך רײַס די דעקטיכער פֿון אַלץ אַרונטער,
איך זע די שוואַרצע קוילן אונטער יעדן פֿלאַם.
ווען איינער שלאָגט זיך פֿאַר זײַן אמת מיט פֿאַרפֿרעסטע פֿויסטן,
זע איך אויך די כּבֿוד-זוכעניש, וואָס קלעפּט אַרום זײַן מויל ווי גאַווער,
און ווען ער וויגט אין שטורעם זיך אין אויפֿגעברויזטן,
קוקט ער, צי עס הערט אים גוט זײַן חבֿר.

און ווײ אים, אויב ער דרשהנט, וואָס זײַן חבֿר האָט געהערט,
יענער קען ניט אויסהאַלטן און שרײַט: איך ווייס ווי דו.
אַלע ציטערן, עס זאָל אַ רגע ניט פֿאַרמינערט ווערן זייער ווערט,
און לויבט מען איינעם -- פֿילט איטלעכער זיך געטראָפֿן ערגעץ ווו.
"ווער האַלט מיך דאָ?" -- דער גרויזאַמער פֿאַרשטיקטער ניגון,
וואָס האָט צעווענדיקט און צעדרייט מיר די געדערים.
איך בין שוין טויט, נאָר כ׳קען ניט ליגן,
ער שטיקט אין שלאָף מיר, און איך הער אים
בײַ נאַכט אין פֿײַף פֿון באַן, פֿאַר טאָג אין הודזש פֿון דער סירענע,
איך פֿאַראַכט די וועלט, איר פֿרייד און איר געזאַנג.
איך פֿיבער אין מײַן האַס צו די, און ס׳עקלט מיר פֿון יענע.
איך זע אין אַלץ בלויז פֿאַטום. גורל. אונטערגאַנג.
איך זע דאָס לעבן, ווי אַ קאַמף אויף שמאָלע בריקלעך.
פֿאַר וואָס קען איך ניט ווי אַ וועלטישער זײַן גליקלעך?
אָ, ווי אַ הונגעריקער וואָלף האָב איך געפּרוּווט אַלץ עסן,
און איצט, אַז איך דערזע מײַן פּנים אין אַ שויב,
וויל איך זי צעשמעטערן... איך מוז אָן זיך פֿאַרגעסן,
ס׳איז האַרבסט, און איך וויל ווערן שטויב -- - --
וואָס שטייט איר מיט אַן אויסגעקרימטן מויל?.. איך קען ניט זען קיין
טרערן,
איך -- וועל אײַך ניט אָפּגעבן די שיך!

אַנטלויפֿט, אין קלויז איז איצטער ליכטיק, וואַרעם און מען לערנט,
אַנטלויפֿט, אַניט וועל איך -- וועל איך
אַנטלויפֿן... און מיט דעם קאָפּ פֿאָרויס האָט ער גענומען פֿליִען,
אין מיטן וועג האָט ער זיך אויסגעדרייט און ווידער אויסגעשריִען:
איך -- וועל איַיך ניט אָפּגעבן די שיך...

דער אָרון-קדוש פֿאַלט...

די ביימער האָבן שטיל פֿאַרוואָרפֿן די געקרויזטע קרוינען,
צום האַרבסט געגרייט זיך, ווי אַן עדה צום מקדש זיַין דעם שם.
אַ דינער ביימל האָט אַ קרעכץ געטאָן, גענומען וויינען,
זיַי שטיל, דו וועסט זיך צוגעווינען,
מיר אַלע זיַינען שוין געווינט צו דעם...

חיים ווילנער איז געשטאַנען און געהאָרכט פֿאַרגליווערט.

פֿאַרהילט אין גרינע בלעטער האָט אַ וויַיסער לאָמפּ געפֿיבערט,
אַ גרויסע ציטעריקע ליכטנעץ אויסגעשפּונען
און פֿאַרוועבט אין איר די ברייטע שטאַמען.
חיים ווילנער האָט זיך אין דער מיט געפֿונען
און געציטערט מיטן גאַנצן פּאַרק צוזאַמען...

דער הימלבלוי אין די אַלייען די צעווינטיקטע איז אויסגערונען,
די נאַכט האָט ווי אַ מידער גערטנער אַריַינגעשליַיכט,
באַטאַפּט די ביימער און צונויפֿגעבונדן
מיט שאָטנס דאָס געצוויַיג, וואָס האָט געציטערט גרין און פֿיַיכט.
אויף וויַיטע גאַסן, אופֿן מוצאי-שבתדיקן מאַרק,
האָבן פֿיַיערן זיך אָנגעצונדן
און פֿאַרבלאָנדזשעט אינעם אַלטן מאַרק...

חיים ווילנער האָט געגליווערט שטום,
געוואָרן פֿון מינוט פֿאַרגליווערטער און שטומער.
פֿאַרביַיגעציטערט האָט אַ זוניקער געזשום,

אַ גילדענער געזשום, ווי פֿון אַ בין סוף זעמער,
און אויסגעגאַנגען, ווי אַ קראַנקער פֿויגל אין די צווייַגן.
דער האַרבסטווינט האָט אַ צי געטאָן אַ מוסר-ניגון,
געכליפּעט אין די בלעטער שטיל און פֿרום,
דער ניגון האָט גענומען העכער שטייַגן,
ביז ער איז אַריבער אין געברום.
חיים ווילנער האָט געשוויגן
און אַליין געהערט זייַן שווייַגן...

צעשאָקלט האָבן זיך די ביימער,
געשלייַדערט מיט די קעפּ, ווי מוסרניקעס ביי דער תּפֿילה ---
אַן אויסגעשריי -- אַ ווייַטער, אַ געהיימער,
האָט אין געדיכטעניש צעברעקלט זיך אין קלאַנגען שטילע,
געגוססט אין דער פֿינצטער, זיך געמאַטערט,
דער ווילנער האָט געטאָן אַ צי זיך -- און גענומען לויפֿן,
דער ווינט האָט ים דעם וועג פֿאַרשאָטן
מיט פֿאַרוועלקטע בלעטער-הויפֿנס.
ווי אַ פֿאַרפּלאָנטערטער אין דראָטן,
האָט ער געריסן זיך: אַזוי פֿיל צייַט געפּטרט,
געוואָלט אַריבעריאָגן אין געלויף זייַן שאָטן,
און ווי אַ פֿייגל-טשאַטע האָבן אַרום ים געפֿלאַטערט
ווייַטע הייליקע געזאַנגען...

די קלאַנגען האָבן ים געפֿאַנגען,
האָט ער זיי נאָכגעטאַפּט באַצויבערט,
דער ווינט האָט ים צעטומלט און צעשויבערט,
צעוואָרפֿן דאָס געקלאַנג, ווי בלעטער האַרבסטיקע אין אַלע
זייַטן.
ער איז געלאָפֿן אין דער מיט,
די נאָנטן האָבן ים פֿאַרשטעלט די ווייַטן,
די נאַכט האָט אויסגעלאָשן זייַנע טריט.
ער האָט געאײַלט, און וואָס ער איז געקומען נענטער,
האָט דאָס געברויז צעאָטעמט זיך אַלץ ברוסטיקער און פֿרייַער;
דער ווילנער איז געלאָפֿן צום בית-מדרש ווי אַן אָפּגעברענטער,
וואָס יאָגט זיך ראַטעווען זייַן לעצטן שייַער...
די קלויז איז אין די הינטערגעסלעך אַ פֿאַרצווייפֿלטע געלעגן,

געשלײַדערט זיך אין קראַמפּן, ווי אַ ים אין זײַנע ברעגן,
אַ מוצאי-שבתדיקע, אויסגעלאָשענע, אָן ליכט,
נאָר אין דער אויפֿגעבראַוזטער חשכות דער געדיכטער,
האָט ער דערפֿילט פֿאַרדבֿקעטע געזיכטער,
און גיך אַ טאַפּ געטאָן זײַן אייגענעם געזיכט --
קאַלט. די באַקן שלאַבעריק, אַרום די ליפּן בייזע צוקן ---
אַ געבראָכענער האָט ער זיך צו דער קלויז גענומען רוקן...
הוא- אין פֿינצטערן בית-מדרש האָט געבראַוזט אַ ים.
געשרייען האָבן גלײַך ווי פֿײַערדיקע פֿייגל אויפֿגעפֿלאַמט,
געקלאַפּט פֿאַרצווייפֿלט מיט די פֿליגל אָן די ווענט,
און אויסגעלאָשענע צוריק אַראָפּגעפֿאַלן
אויף די אויסגעשטרעקטע תּפֿילהדיקע הענט.
אַ וואַלד האָט זיך צייאָמערט, יעדער בוים מיט אַ באַזונדער כּול,
און אינעם שטורעם האָט געקלאָגט דעם ראש-ישיבֿות שטים:
- מורי אורבתי, לאָמיר מאַכן איצט אַ תּפֿילה נאָך אַ מאָל:
"אַ ריינע האַרץ באַשאַף אונדז להים".
און ס'ענטפֿערט ים אַ הונדערטפֿאַכיקער צוויגטער ווידערקאָל:
"אַ ריינע האַרץ באַשאַף אונדז להים"...

געשריי. יעדער זוכט אין דעם געבעט אַ תּיקון.
מען פֿאַטשט: דער ראש-ישיבֿה האָט קיין כּוח ניט צו שרײַען.
יעדער פּרוּווט זײַן אויסגעשריי פֿאַרשטיקן.
דער ראש-ישיבֿה לעשט אויס מיט זײַן שטימע אַלע איַי-איַי-ע':
- מורי אורבתי,
מען קען דערגרייכן אין איין שעה דעם מת,
אים אײַנצוהאַלטן -- דאַרף מען ראַנגלען זיך אַ גאַנצן לעבן. --
חיים ווילנער האָט דערהערט דעם ווײַטן רמז,
און ווי אַ הויז, וואָס האַלט בײַם אײַנפֿאַלן אַ קרעכץ געגעבן.
- מורי אורבתי,
אויב מיר קענען ניט אַריבער -- מוזן מיר אַריבער!
אין קלויז איז ווידער אויסגעבראָכן דער געוויטער,
און חיים ווילנער בײַ דער קלויזטיר, אָפּגעטיילט פֿון גאַנצן ציבור,
האָט אין דער פֿינצטערניש אַרײַנגייאָמערט ביטער.

-- מורי אורבתי,
איך האָב געזען אין רוסלאַנד אין די בלוטיקע מלחמה-טעג:
אַ מענטש האָט זיך אַרייַנגעשפּאַרט אין אַ געפּאַקטן צוג,
האָט מען ים אַרויסגעשלײַדערט דורכן פֿענצטער אופֿן מיטן
וועג...
אַרײַנגיין איז נאָך ניט גענוג,
מען מוז זיך אײַנבײַסן, זיך אײַנשטשעמען, פֿאַרקלאַמערן,
מען ווערט אַ מאָל ים מיטן לויף אַרויסגעשלײַדערט ---
קעפּ און פֿויסטן זעצן אין די ווענט און האַמערן,
און דער ראש-ישיבֿה שטורעמט ווײַטער:
- דער גרעסטער נואף ר לעזרר בן דרדיא,
האָט אין די קני זײַן קאָפּ פֿאַרגראָבן; אויף דער ערד
גייאָמערט, ווי אַ מלאך אַ פֿאַרשטויסענער, און ווי אַ חיה,
ביז דער הימל האָט זײַן תּשובֿה פֿאָרט דערהערט.
מורי אורבתי,
אַ מענטש דאַרף קענען שטאַרבן פֿון חרטה-שלוכצעניש
צונויפֿגעדרייט,
און ווי אויף םשהן -- די מלאכים, זאָל דער הימל קלאָגן אויף
זײַן
טויט...
מורי אורבתי,
דאָס לעבן ווערט אַ לאַסט, אַ חרפּה, און בלויז צער
פֿאַר דאָס, וואָס וואַקלט זיך -- וואָס קען ניט וואַגן;
אָ, פֿאַרן מענטשן איז דער גרעסטער גזר,
אויב ער קען זיך פֿון זײַן אַלטער תּיבֿה ניט אַנטזאַגן...
איז לאָמיר בעטן נאָך אַ מאָל:
אבֿינו מלכנו... צערײַס דעם ביטערן גזר-דין ---
און ווי אַ באַרג, וואָס שיט אַראָפּ זיך אין אַ טאָל,
האָבן זיך צעשאָטן אין געשריי -- די זין
פֿון אוקראַינע, ליטע, פּוילן און וואָלין.
מען האָט שוין ניט געהערט דעם ראש-ישיבֿות רייד.

אַן אָנגעטערטע שטים איז זיך פֿאַרגאַנגען קראַנק און צאַרט,
אַזוי ווי אַ באַשטראָפֿטע קינד פֿאַרגייט;
אַ צווייטע שטים האָט זיך ווי שטאָל געגעסן ברייט און האַרט,
ביז אַ כּול, אַ רויטער, דורשטיקער האָט ביידע שטימען

אויסגעטרונקען,
און אַליין אין פֿינצטערניש פֿאַרזונקען.
אַ הילך אַ שלעפּעריקער, קאַלטער, ווי דער אָפּזיפּץ פֿון אַ
ווײַטער
באַן,
האָט אין דער פֿינצטערניש אַרומגעזוכט, צי ס׳איז פֿאַראַן
אַ לאָך, אַוווּ אַרײַנצוקריכן און זיך לייגן. --
אַ געשריי האָט דורכגעצאַקט, אַדורכגעפֿלויגן,
ווי אַ בליץ, וואָס קריצט מיט פֿײַער אויף אַ כמאַרע.
און ווי אין זונגלי פֿון צעווייקטער ערד אַ פּאַרע,
איז אויפֿגעגאַנגען דאָס געבעט... עס האָט די קלויז געקלעטערט
אויף פֿעלזנטרעפּ, אויף וואָלקנטרעפּ -- אַרויף, אַרויף ---
און חיים ווילנער האָט געציטערט מיטן גאַנצן גוף,
ווי אַ בוים, וואָס וויל ניט אָפּגעבן דעם האַרבסט די לעצטע
בלעטער...

מיט אַ מאָל אַ טויבער קראַך --
אַלע לאָמפּן האָבן זיך ווי אָקסנויגן פֿאַר דער שחיטה אָנגעצונדן.
ווי אײַז האָט אויפֿגעפּלאַצט די נאַכט.
דאָס ליכט האָט פֿון די ענגלײַכטער געטריפֿט, ווי בלוט פֿון
וווּנדן.
דער אָרון-קדוש האָט זיך אויסבייגן פּאַמעלעך אָנגעהויבן, --
דער אַלטער אָרון מיטן היכל תּורות און פֿאַרשטויבטע
שניצערײַען,
פּאַמעלעך מיט צושפּרייטע כהונה-הענט פֿון אויבן,
האָט ער געבויגן זיך אַריבער אַלע קעפּ -- פֿאַרשטיקט דאָס
שרײַען.
דערשראָקן האָבן זיך געדראַפּעט אין דער הויך די לייבן, --
געבליבן הענגען זײַנען אופֿן זילבערנעם פּרוכת טויטע אויגן ---
דער אָרון-קדוש האָט אויף דער פֿאַרשטאַרטער עדה זיך
געבויגן...
ביז עס האָט צערעוועט זיך אַ הילפֿגעשריי -- אַ רוף.
אַלע האָבן זיך אַ וואָרף געטאָן צעלעכערטע פֿון געוואַלדן,
געטראָטן האָבן פֿיס אויף קאָפּ, אויף האַלדז און גוף:
דעם אָרון-קדוש אונטערהאַלטן !..
מיט אויסגעקרימטע פּנימער פֿון שרעק, פֿאַרברענטע מײַלער פֿון

געשריי,
נאָר אין די אויגן בלינד פֿאַרצווייפֿלטער בטחון --
אָ, ווי צום ברענענדיקן צימער פֿון איר קינד -- אַ פֿרוי,
האָט מען זיך געשפּאַרט, געריסן און געקראָכן...
צעברומט האָט זיך די קלויז, ווי אַ באַלאַגערטע מלחמה שטאָט:
אבֿינו מלכּנו... צוליב די אויסגעשאָכטענע פֿאַר דייַן חד! ---

חיים ווילנער איז געלעגן בייַ דער קלויזטיר און געצאַפּלט,
געראַנגלט זיך, געוואָלט אין רעטונגס-לייטער זייַן אַ שטאַפּל --
ראַטעווען! -- און ניט געקענט אַוועק פֿון שוועל;
אַ יאָמער טאָן -- די צונג איז אײַנגעפֿראָרן אין זייַן כּול ---
און פּלוצלונג האָט די גאַנצע קלויז פֿון ים זיך אָפּגעריסן,
דער אָרון-קדוש האָט זיך אויפֿגעהויבן העכער, העכער,
אַ פֿאַרקלאַמערטער אין הענט,
חיים ווילנער האָט זיך מיט די ציין אין דיל אַרייַנגעביסן,
עס האָבן דורכגעשווינדלט פֿאַרבייַ ים די ווענט, --
אַוועקגעשטורעמט, ווי פֿאַרמשפּטע טיטאַנען אופֿן גיליאָטינע וואָגן.
פֿון ווייַטן האָט נאָך זייער דונער זיך דערטראָגן:
אבֿינו מלכּנו... טו דייַן גייַסט, דייַן הייליקן פֿון אונדז ניט אָפּ ---
דער דונער האָט זיך טויב אַלץ מער און מער דערווייַטערט,
און חיים ווילנער איז געבליבן -- אַ פֿאַרוועדעטער אין אַן אָקאָפּ,
אַ בלינדער אין אַ נאַכטוואַלד בייַ אַן אויסגעברענטן שייַטער ---

---